

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər

**Tərtərdə mina
partladı,
bir nəfər
həlak oldu**

yazısı səh.2-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 7-9 oktyabr 2023-cü il Şənbə № 180 (8316) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Azərbaycanla İran birgə layihənin icrasına başladı

Ermənistan
"dalan"dan
çıxmamaqda
ısrarlıdır

yazısı səh.3-də

Nə uzaq Brüssel və Vaşinqton, nə də Moskva, qonşu Tiflis - sülh sənədi harada imzalanacaq...

yazısı səh.5-də

Milli Məclisdən Avroparlamentin qərəzli qətnaməsinə sətir etiraz - bəyanat

yazısı səh.11-də

"Stepanakert", "Dağlıq Qarabağ" ... ifadələrini əcnəbilərə necə tərgitdirək - rəy

yazısı səh.4-də

Ruslar Qarabağdan gedir, yerini BMT missiyası tutacaq? - Qərbin "cəhrayı" arzusu

yazısı səh.4-də

DTX toruna düşən iri "balıqlar" - İkili agentlərin ifadələri Azərbaycana nə vəd edir?

yazısı səh.7-də

Dünyanın ən etibarlı valyutası: dolların yerini nə tutacaq - təhlil

yazısı səh.10-də

"Laçın dəhlizi yoxdursa, Zəngəzur dəhlizi də ola bilməz" sayıqlaması - İranın "qarın ağrısı" kəsmir

yazısı səh.9-də

Füzuli şəhərinə daha 114 ailə köçürüləcək

yazısı səh.5-də

Qidaların zibilə atılmasının qarşısı alınacaq mı - problem

yazısı səh.15-də

PAŞINYAN MAKRONUN ÖNÜNDƏ DƏ "QARABAĞ AZƏRBAYCANDIR" İMZASINI ATDI, AMMA...

İrəvan Bakının 5 bəndlik prinsipinə 3 şərtlə qarşı çıxır; Nikolun 1975-ci il xəritələrində niyə ısrar etməsi ağah oldu: Qranada bəyanatından sonra "B" variantı qaldımı - təhlilçilərin rəyi

yazısı səh.6-də

Ermənilər terrora əl atə bilər - təhlükəsizlik ekspertü xain planlardan danışdı

"ASALA"-nın yenidən dirçəlməsi ilə bağlı məlumatlar var; İlham İsmayıl: "İstər kilsə, istərsə də Qarabağı tərk edən ermənilərə ayrılan pulların terrorçuluğa yönəldilməsi gözləniləndir, çünki..."

yazısı səh.8-də

Orban:
"Azərbaycan
Aİ-nin enerji
müstəqilliyi üçün
strateji əhəmiyyət
daşıyır"

yazısı səh.6-də

Çingiz Qənizadə:
"Bəzi məhkumları
həbsxanada
saxlayıb, xərc
çəkmək
mənasızdır"

yazısı səh.13-də

"Moskva artıq
reallıqlarla
barışib" - Putinin
Valdaydakı
açıqlamalarının
şərhi

yazısı səh.12-də

Prezident: “Qarabağda əhalini Ermənistanə köçməyə məcbur edən məhz qondarma rejim olub”

Qarabağda yerli əhali arasında təşviş yaradan və onları Ermənistanə köçməyə məcbur edən məhz qondarma rejim olub.

APA xəbər verir ki, bu barədə Prezident İlham Əliyev oktyabrın 6-da Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Avropa üzrə regional direktoru Hans Henri Klugeni qəbul edərkən bildirib.

Dövlət başçısı vurğulayıb ki, “Laçın” dövlət sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılmasından etibarən Azərbaycan tərəfindən Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi vasitəsilə tibbi təxliyələrin təşkili prosesinə dəstək göstərilib.

Tərtərdə mina partladı, bir nəfər həlak oldu

Oktyabrın 6-da saat 17 radələrində Tərtər rayonunun Çaylı kəndi ərazisində rayonun Həsənqaya kənd sakini 1989-cu il təvəllüdlü Yaquar Əliheydər oğlu Hacıyev piyada əleyhinə minaya düşməsi nəticəsində həlak olub.

Bu barədə APA-ya DİN-in mətbuat xidmətindən məlumat verilib.

Araşdırma aparılır.

Bu şəhid hərbcilərin qohumlarının da krediti silinə bilər

Azərbaycanda banklar antiterror əməliyyatları zamanı şəhid olmuş hərbcilərin qohumlarının da kredit borcunu silə bilər.

Bunu “Azərbaycan Banklar Assosiasiyası” İctimai Birliyinin sədri Zakir Nuriyev bildirib.

“44 günlük Vətən müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin yaxınlarının kredit borcu YAŞAT Fondu ilə birgə əməkdaşlıq hesabına silinib. Biz təklif edəcəyik ki, lokal antiterror tədbirlərində də şəhid olmuş hərbcilərin yaxın qohumlarının kredit borcu silinsin”, - deyərək qeyd edib. //Report

Xocalıda daha bir narkotik plantasiyası aşkarlandı

Elşad Hacıyev: “Separatçılar Xocalıda milyon dollarlıq narkotik becərüb”

Lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycanın nəzarətinə keçən daha bir ərazidə narkotik plantasiyası aşkarlanıb. APA xəbər verir ki, Xocalı rayonunun Təzəbinə kəndi ərazisində 10 hektardan artıq ərazidə kultivasiya yolu becərilmiş çətənə plantasiyası aşkar edilib. DİN əməkdaşları plantasiya sahəsinə ümumi baxış keçirib.

“Aşkar edilən faktlar və ümumi vəziyyət onu deməyə əsas verir ki, 30 il ərzində nəzarətsiz zona kimi olan bu ərazilərdə yalnız cinayətkar fəaliyyət təşkil olunub”.

Bunu Xocalıda narkotik plantasiyası aşkarlanan ərazidə jurnalistlərə açıqlamasında DİN-in Mətbuat Xidmətinin reisi Elşad Hacıyev deyib.

E. Hacıyevin sözlərinə görə, yerli əhali də bu cinayətkar fəaliyyətə cəlb edilib: “Nəticə etibarilə, Xocalı rayonunun Balıca kəndi ərazisində böyük narkotik plantasiyası aşkarlanıb. Apanılan təhlillər onu deməyə əsas verir ki, hələ bu, görünənlərdir. Demək ki, hansısa istilikxanalarda narkotik vasitələrin başqa növlə-

rinin, kimyəvi tərkibli narkotik maddələrin hazırlanması prosesi istisna edilmir. Aşkar edilən faktlar üzrə, sözsüz ki, müvafiq cinayət işi açılır. Və bunun əsasında müəyyən ediləcək ki, bütün bu vasitələr harada və necə realizə olunub”.

Xidmət reisi qeyd edib ki, əraziyə mütəxəssislər dəvət edilib, onların yekun qərarı dinlənilib: “Yekun qərar o oldu ki, bu ərazilərdə narkotik vasitələr xüsusi üsul və qulluqla yetişdirilib, becərilib və digər ölkə vasitəsilə qara bazara çıxarılması təmin edilib. Bu ərazilərdə təqribən milyon dollar həcmində narkotik vasitələrin əkin-biçini aparıldığını düşünürük”.

E. Hacıyev ərazidə digər

transmilli cinayətkarlıq növlərinin də aparılmasının istisna edilməyinin əlavə edib: “Bu gün Azərbaycan Respublikasının aidiyyəti dövlət qurumlarının əsas işi məhz bu ərazinin de-kriminalaşdırılmasıdır. Başqa bir təhlükə-miz isə mina təhlükəsidir. Xüsusilə təmas xətti boyunca sahələr var ki, tamamilə minalarla döşənib. Ərazidə sürpriz minalar da çoxluq təşkil edir - körpülərdə, yol kənarlarında, su hövzələrinin kənarlarında və sair. Bütün hallarda diqqət ona yönəlib ki, ərazi tam təhlükəsiz vəziyyətə gətirilsin”.

Qeyd edək ki, oktyabrın 2-də Xocalıda 100 hektar ərazidə xüsusi üsulla becərilmiş çətənə plantasiyası aşkarlanmışdı.

Həmçinin, Ağdamın Sırxavənd kəndində separatçıların 10 hektara yaxın ərazidə narkotik plantasiyası və 4 avtomat aşkarlanıb.

Hərbcimiz faciəvi şəkildə həlak oldu

Azərbaycan Ordusunun hərbcisi Ziya Babayev avtomobil qəzasında həlak olub.

Hadisə Füzuli rayonunda qeydə alınıb.

Mərhum doğuluğu Şabran rayonunda dəfn olunacaqdır.

Oktyabrın 6-sı saat 03:45 radələrində Füzuli rayonunun Əhmədbəyli kəndi ərazisində yol-nəqliyyat hadisəsinin baş verməsi nəticəsində Azərbaycan Ordusunun hərbi qulluqçusu Babayev Ziya Babayev oğlunun vəfat etməsi ilə bağlı faktı təsdiq edirik.

Bu barədə Musavat.com-a Müdafiə Nazirliyindən bildirilib.

Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyi həlak olan hərbi qulluqçunun yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verib.

Gürcüstanda 14 yaşlı azərbaycanlı qız “həyat yoldaşı” tərəfindən qətlə yetirilib

Gürcüstanda azərbaycanlıların kompakt yaşadığı Saqareco rayonunun Ləmbəli kəndində 14 yaşlı “arvadını” qətlə yetirib.

APA-nın Tbilisi müxbiri xəbər verir ki, hadisə ötən gecə baş verib. Məlumatla görə, şübhəli iki ay əvvəl “evləndiyi” azərbaycanlı odlu silahdan atəş açaraq qətlə yetirib.

Faktla bağlı Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən cinayət işi açılıb.

Zurabişvili: “Rusiyanın Abxaziyada hərbi dəniz bazası yaratması bütün region üçün təhdiddir”

Rusiyanın Abxaziyanın Oçamçir rayonunda öz hərbi dəniz donanması üçün baza yaratması yalnız Gürcüstan üçün deyil, bütün region üçün təhdiddir.

APA-nın Tbilisi müxbiri xəbər verir ki, bunu Gürcüstan Prezidenti Salome Zurabişvili məsələ ilə əlaqədar yaydığı bəyanatında bildirib.

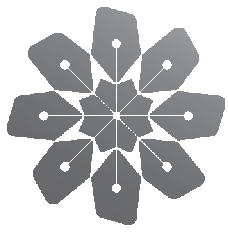
Dövlət başçısı Rusiyanın bu addımının Qara dəniz təhlükəsizliyi, tikintisi planlaşdırılan Anaklia dəniz limanı və Gürcüstanın Avropaya yolu üçün böyük bir mina sahəsi olduğunu deyib.

“Bu təxribat yalnız Gürcü-

cüstanı deyil, bütün region təhdid edir. Bu addımla Rusiya Qara dəniz regionunda nüfuzunu gücləndirmək və regionda hökmranlıq etməyə çalışır.

Mən Gürcüstanın tərəfdarlarını və beynəlxalq ictimaiyyəti dərhal buna cavab verməyə çağırıram”, - Prezident deyib.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi

Oktaybrın 6-da Zəngilan rayonunun Ağbənd qəsəbəsi yaxınlığında “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında İran İslam Respublikasının ərazisindən keçməklə Azərbaycan Respublikasının Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında Anlaşma Memorandumu” çərçivəsində avtomobil körpüsü və sərhəd-gömrük infrastrukturunun inşası, ərazidə sahilbərkitmə tədbirləri layihələrinin təməlqoyma mərasimi keçirilib və tikinti işlərinə başlanılıb.

Tədbirdə Baş nazirin müavini, Azərbaycanla İran arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının həmsədri Şahin Mustafayev və İranın yol və şəhərsalma naziri, Komissiyanın İran tərəfdən həmsədri Mehrdad Bəzrpaşa iştirak ediblər.

Tədbir barədə verilən məlumatdan aydın olur ki, Araz çayı üzərindən tikintisi başlanılan körpünün koordinatları və texniki parametrləri, körpüyə yaxınlaşma yolu layihəsi, ərazidə yaradılacaq müvafiq sərhəd-gömrük məntəqəsinin göstəriciləri, çayın əvvəlki məcrasına qaytarılma məqsədilə görülməli sahilbərkitmə və məcratəmizləmə tədbirləri və İran ərazisindən keçməklə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında inşa ediləcək yeni demiryolu xətti və körpülərinin planları barədə aidiyyətli dövlət qurumları tərəfindən Şahin Mustafayevə və Mehrdad Bəzrpaşa ətrafı məlumat verilib.

Həmsədrilər avtomobil körpüsü və sərhəd-gömrük infrastrukturunun göstəricilərinin ölkələrin ərazisindən keçən tranzit yükdaşımalarnın artımı-

na və Naxçıvan Muxtar Respublikasına gediş-gəlişin asanlaşdırılmasına xidmət göstərəcəyini xüsusi qeyd ediblər. Belə ki, 7 gediş-gəliş xətti olacaq dövlət sərhədindən buraxılış məntəqəsinin, eləcə də avtomobil körpüsünün gündəlik qəbul edə biləcək yük-nəqliyyat vasitələrinin sayı ən azı 1100 ədəd təşkil edəcək.

Beləliklə, Azərbaycan İran ərazisindən keçməklə Naxçıvana, oradan isə Türkiyəyə birbaşa əlaqə imkanı əldə edəcək. Dünən keçirilən tədbir Ermənistanın Asiyadan Avropaya yükdaşımalarnın ən optimal marşrutlarından biri olan Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutundan (Orta Dəhliz) kənarda qalmasının reallığa çevrilməsi deməkdir. Zəngəzur dəhlizinin işə salınmasına imkan verməyən düşmənin qonşu “dalan” statusundan çıxmaq imkanını əldən vermək üzredir.

Azərbaycanın əsas açar ölkələrdən biri olan Orta Dəhliz 2014-cü ilin fevral ayında Azərbaycan, Qazaxıstan və Gürcüstanın müvafiq strukturlarının iştirakı ilə yaradılıb. Sonradan layihəyə Ukrayna, Rumıniya və Polşa qoşulub.

Hazırda marşrut Çin-Qazaxıstan sərhədindən başlayır və Qazaxıstan, Xəzər dənizi, Azərbaycan və Gürcüstan ərazisindən keçərək Avropaya qədər uzanır. Bütün marşrut boyunca vahid tarif yaradılıb, “Vahid pəncərə” prinsipi tətbiq olunur.

Avropa İttifaqı Orta Dəhlizi Trans-Avropa Nəqliyyat Şəbəkəsi ilə integrasiya baxımından ən perspektivli marşrut kimi qiymətləndirir. İlk qiymətləndirmələrə görə, perspektivdə fasiləsiz tədarüklü təmin etməsi üçün marşrutun inkişafına 18,5 milyard avro tələb olunacaq. Yatırımların əhəmiyyətli hissəsini Avropa İttifaqı öz üzərinə götürməyə hazırdır. İnvestisiyalar, o cümlədən dəmir yolu və avtomobil dəhlizlərinin

bərpası və yenidən qurulması, limanların ötürücülük qabiliyyətinin artırılması və sərhədlərdə infrastrukturun inkişafı üçün lazımdır.

Qazaxıstanın nəqliyyat naziri Marat Karabayev ölkənin Astana şəhərində keçirilən “Yeni İpək Yolu” Beynəlxalq Nəqliyyat və Logistika Forumunda bildirib ki, Orta Dəhlizlə Çindən Avropaya daşınan yüklərin həcmi ötən ilin eyni dövrünə nisbətən 84 faiz çox olub. Onun sözlərinə görə, bu marşrutun inkişafında Azərbaycan və Gürcüstanın müvafiq nazirlikləri ilə əlaqələndirilmiş iş mühüm rol oynayır: “Ötən il maneələrin aradan qaldırılmasına yönəlmis müvafiq Yol Xəritəsi imzalanıb. Ümumiyyətlə, Orta Dəhlizin inkişafı

və Qazaxıstanda multimodal nəqliyyatın genişləndirilməsi üçün bir sıra infrastruktur layihələri həyata keçirilib. Qazaxıstanın Dostluq-Moyintı dəmir yolu mənzilində 2-ci yolun tikintisinə başlanılıb ki, bu da yükdaşıma qabiliyyətini və daşıma sürətini 5 dəfə artıracaq. Darbaza-Maktaral dairəvi dəmir yolu xəttinin tikintisinə də başlanılıb. Baxtı-Ayagöz istiqamətində də yeni layihə var. Yəni Çindən yüklərin qəbulu üçün 3-cü məntəqənin açılması çox vacibdir. Bu baxımdan ən aktual obyekt Baxtı-Taçen istiqamətində tikilən, 20 milyon ton yük dövrüyəsi olacaq yeni dəmir yolu stansiyasıdır”.

O əlavə edib ki, Qazaxıstanın Kurk və Aktau limanlarının ötürmə qabiliyyəti artılacaq:

“Hazırda mövcud dəmir yolu keçid məntəqələrinin buraxılış qabiliyyətinin artırılması nəzərdə tutulur. Belə layihələr Orta Dəhlizin inkişafı çərçivəsində həyata keçiriləcək”.

Qazaxıstanlı nazir həmçinin qeyd edib ki, Orta Dəhlizin ötürücülük qabiliyyəti 5 dəfə arta bilər: “Yüklər bu dəhlizlə Çindən Avropaya 18 gün ərzində gedir. Bu, tərəflər arasında ən qısa yoldur. Azərbaycan, Gürcüstan və Qazaxıstanın dəmir yolu idarələri birgə müəssisə yaradıblar. Bu şirkət bütün marşrut boyu nəqliyyat operatoru kimi fəaliyyət göstərir. Biz növbəti 5 il üçün daşıma xərcləri müəyyənləşdirmişik. Bu amil yükdaşıyanları cəlb edir. Yəni 5 il ərzində daşımaların qiyməti dəyişməyəcək”.

Xatırladaq ki, Azərbaycan da öz infrastrukturunu Orta Dəhlizlə artan yükdaşımalara uyğunlaşdırmaq istiqamətində mühüm işlər görür. Bakı-Bakı-Tiflis-Qars dəmiryol xəttinin genişləndirilməsi üçün Gürcüstana 100 milyon dollar əlavə güzəştli kredit ayrılıb, eyni zamanda özünün Xəzər dənizi sahilindəki Ələt limanının ötürücülük gücünün 25 milyon tonna çatdırılması üçün işlərə başlanılıb. Ələtdən Gürcüstan sərhədinə qədər dəmiryol xəttinin yenidənqurulması layihə başa çatmaq üzredir. Bakıdan Gürcüstana dövlət sərhədinə qədər avtomobil yolunun genişləndirilməsi layihəsi üzrə işlər də bitməkdədir.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Dünya SAKİT

Deputat: “Bu, cəlb ediləcəyi ilk regional layihə idi, dalan dövlət statusunu qorudu”

Avropa Parlamentinin, o cümlədən Fransa, Almaniya kimi subyektlərin qərəzli bəyanatları fonunda eyforiyaya qapılan və getdikcə reallıqlardan uzaqlaşan Ermənistan özünün qeyri-konstruktiv davranışlarından real zəminə zərər görməkdədir.

Bunu APA-ya açıqlamasında Milli Məclisin deputatı Bəhruz Məhərrəmov bildirib.

Bəhruz Məhərrəmov deyib ki, Vətən müharibəsi başa çatdıqdan sonra Prezident İlham Əliyev yeni dövrün başladığını bəyan edib, Ermənistanı sülh və əməkdaşlığa çağırıb: “Təsədüfi deyil ki, birinci kapitulyasiya aktının müddəalarında da bu əməkdaşlıq niyyəti yer alıb. Bu çərçivədə 10 noyabr Bəyanatının 9-cu maddəsinə müvafiq olaraq Naxçıvanla Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşası və Ermənistanın vətəndaşlar, nəqliyyat vasitələri və yüklərin

hər iki istiqamətdə maneəsiz hərəkətinin təşkili və nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verməsi əksini tapıb. Bu, son 30 ildə Ermənistanın cəlb ediləcəyi ilk regional layihə idi və bütün pragmatik düşüncədə olan siyasətçilər İrə-

vanın bu şansını qaçırmayacağını düşündülər. Lakin davamlı danışıqlara, Azərbaycan tərəfinin çağırışları və cəhdlərinə baxmayaraq İrəvan heç bir real əsas olmadan prosesi ləngitməyə başladı. Üstəlik, baxmayaraq ki, Ermənistanın yaxın

dövrə qədər ısrar etdiyi “Laçın yolu” məfhumunun da sıradan çıxması fonunda bu gün Zəngəzur dəhlizinin ləngidilməsi üçün heç bir prinsipial əngəl qalmayıb. Lakin Azərbaycanla Ermənistan arasında dayanıqlı sülh prosesində maraqlı olma-

yan bir sıra Qərb dairələrinin təhriki ilə Ermənistanın prosesi ləngitməkdə ısrarı vəziyyətə yeni baxış tələb edirdi. Daha doğrusu, Prezident İlham Əliyevin təklif etdiyi Zəngəzur layihəsinə Şərqlə Qərb arasında ən etibarlı və ən effektiv tranzit imkanı kimi baxan Çindən Britaniyaya qədər bir çox iri güclər və onların ticari maraqlarını gözəltmək Bakı üçün də əlverişli deyil. Bu mənada, 2022-ci il martın 11-də İran ərazisindən keçməklə Azərbaycan Respublikasının Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında Anlaşma Memorandumu vəziyyətdən faydalı çıxış yoldur və prinsipcə Azərbaycan nəinki proseslərdə itirmir, əksinə, İranla ortaq layihə iki qonşu dövlət arasında münasibətlərdəki gərginliyi azaltmaq üçün yaxşı imkandır. Bununla eyni zamanda Ermənistan əvəzlənməz olmadığı mesajı verildi. Üstəlik, proseslərin bu istiqamətdə axarına Azərbaycanın əsas müttəfiqi olan Türkiyə özü də əlverişli alternativ kimi baxır. Nəticə etibarilə Ermənistan Fransanın niyyətlərinə qurban

gedərək növbəti dəfə regionun iqtisadi layihələrinə qoşulmaq imkanını əldən verdi və dalan dövlət statusunu qorudu. Heç şübhəsiz ki, yaxın gələcəkdə İrəvan prosesin tərkib hissəsi olmaq niyyətini bildirecək, lakin o zaman Azərbaycan üçün İrəvanın xahişləri qəbul olacaqmı, yaxud Azərbaycan hansı şərtlərlə İrəvanın regional layihələrə integrasiya olunmasına razılıq verəcək, bu, artıq başqa mövzudur”.

Rusiyadan Ermənistana 35 min ton yanacaq göndərilib

Ermənistanda neft məhsulları qıtlığı ilə bağlı çətin vəziyyət yaranır.

APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bu barədə Rusiya Xarici İşlər Nazirliyindən bildirilib.

Qurumdan qeyd olunub ki, Rusiya vaxtında Ermənistanı yardım göstərir. Belə ki, Rusiya Federasiyası İrəvanın istəyi ilə Ermənistanı 15 min ton benzin və 20 min ton dizəl yanacağı tədarük etməyə başlayıb.

Sentyabrın 28-də “artsax” adlı uydurma qurum həmişəlik cəhənnəmlik oldu. Lakin nə qədər qərribə olsa da, bunun ağrı-acısını çəkənlər arasında erməni kökənli olmayanlar da var. Hətta elələri var ki, ermənidən çox ermənilik edir, “artsax”ın dəfninə yanır. Azərbaycan əleyhinə təxribatçı çıxışları ilə tanınan rusiyalı telejurnalist Vladimir Solovyov kimi.

Solovyov indi də “Stepanakert” əvəzinə Xankəndi yazmağa cəsarət etmiş teleqram kanalının redaktorlarını cəzalandıracağını vəd edib. Bunu o, erməni blogger Mika Badalyanla söhbəti zamanı deyib. Belə ki, Solovyovun verilişində həmkarlar arasında dialoq zamanı erməni blogger çəkingən şəkildə sözügedən faktla bağlı ona narazılığını ifadə edib. Solovyov isə erməni toponimlərdən istifadə etdiyini fəxrə bildirib.

Göründüyü kimi, erməni çörəyi yeyən bu it Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı davranışından qalmır (Hərçənd bir ara Azərbaycandan üzr istəməli olmuşdu). Halbuki artıq Rusiya Müdafiə Nazirliyi də öz xəbər bülletenlərində Xankəndi yazmağa başlayıb - hələlik mötərizədə də olsa. O zaman Solovyov nazir S.Şoyqunu da cəzalandıracaq?

Əlbəttə, buna cəsarəti çatmaz. Bəs Qarabağ nəzarətimizə keçdikdən sonra da ərazi bütövlülmüzə, suverenliyimizə həqarət edən Rusiyanın jurnalistlərinə, onun bir sıra ictimai-siyasi xadimlərinə “Stepanakert”, “Dağlıq Qarabağ” ifadələrini necə unutdurmalı? Axı ən azından V.Putinin imzası duran Moskva Bəyannaməsi bunu tələb edir. Bəlkə Bakı Rusiyaya rəsmi müraciət ünvanlasın, xəbərdarlıq etsin. Faydası olarmı? Tutaq ki, biz də alman şəhəri Kaliningradı “Kinsberq”, Çe-

çenistanı “İçkeriya” şəklində yazsaq, rusların xoşuna gəlirmi? Bəs çıxış yolu nədir?

Millət vəkili Ceyhun Məmmədov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”a danışdı:

“Çox təəssüf ki, qeyd olunan hallarla rastlaşırıq və bu gün də bu proses hələ də özünün açıq şəkildə göstərməkdədir. Yeni, yenə də Azərbaycana qarşı müxtəlif bəyanatlar, fərqli mövqelər, Azərbaycan həqiqətlərinin təhrif olunmasını davamlı görürük.

Bunun səbəbi odur ki, cənab prezident 300 ilə yaxın müddətdə qurulmuş planları, ssenariləri daramadığın, məhv etdi. Onlar isə heç cürə bunu qəbul etmək istəmirlər. Amma bu heç nəyi dəyişməyəcək. Azərbaycan sona qədər məqsədlərinə, hədəflərinə çatmaq üçün bütün addımları atacaq, artıq bütün dünya da bu realığı qəbul edir və gələcəkdə də hamısı qəbul ediləcək. Lakin bir müddət bu proses hələ ki bu formada davam edəcək, bəzi ölkələr, dövlətlər xəstə və təxribatçı mövqelərindən əl çəkməyəcək. Qeyd etdiyim kimi bu, uzun müddət belə davam edə bilməyəcək, çünki Azərbaycanın apardığı siyasət elə bir formadadır ki, onun qarşısını almaq qeyri-mümkündür.

Lakin nəzərə almalıyıq ki, bir müddət bu informasiya müharibəsi davam edəcək, ona görə biz diqqətli olmalı, daim hazır olmalı, təxribatla-

“Stepanakert”, “Dağlıq Qarabağ” ...

ifadələrini əcnəbilərə necə tərgitdirək - rəy

Ekspert: “Bu sahədə jurnalistlərin, araşdırmaçıların üzərinə çox iş düşür”

rın qarşısını alınmaq üçün davamlı addımlar atmalıyıq. Bu çox önəmli və ciddi məsələdir”.

Ermənişünas alim, professor Qafar Çaxmaqlı isə qeyd edib:

“Məlum olduğu kimi “artsax” adı Yuxarı Qarabağ iqtisadi-coğrafi rayon adlandırılmış, bir zamanlar Qarabağın dağlıq hissəsinin qədim adlarından biridir və buna da ermənilər sahiblənməyə çalışıdılar.

Əslində “artsax” kəlməsi ermənəcə deyil, bu, saklarla bağlıdır və alimlərimiz bunu çox gözəl izah ediblər. Məsələn, Mirəli Seyidovun bununla bağlı araşdırması var ki, bu ad qətiyyənlə ermənilərlə bağlı deyil. Sadəcə son illərdə separatçı qurum Qarabağ kəlməsinin təmiz türkcəsindən imtina etmək üçün dırnaqarası “Dağlıq Qarabağ Respublikası”, “artsax respublikası” adlandırmağa başlamışdı və bu-

nun da dövriyyəsi əsasən Rusiyada və digər ölkələrdə aparılırdı, guya artıq belə bir yeni qurum ortaya çıxdığını təlqin etməyə başlamışdılar.

Əlbəttə ki, bu alınmadı və qeyd etdiyiniz kimi, “artsax” adı və o şəkildə qurum cəhənnəmə vasil oldu, artıq bundan söhbət getmir. Lakin ayrı-ayrı adamlar, hətta öz içimizdən olan bəziləri tərəfindən tez-tez Dağlıq Qarabağ və “artsax” kəlməsinin işlədilmə-

si qıcıq doğurur və bu doğru deyil. Biz həmin bölgəyə Qarabağ iqtisadi rayonu deyirik və belə də davam etməliyik. Lakin Qarabağ kəlməsindən də heç zaman imtina etməyəcəyik, çünki bizim bu ərazinin qədim adlarından biridir.

Bəs bu kəlmələri əcnəbilərə necə tərgitək? Hesab edirəm ki, biz bundan sonra necə yazacağıqsa, onlar da o cür istifadə etməyə alışacaqlar.

Biz tək-cə həmin ərazinin deyil, digər ərazilərin də tarixi adlarını bərpa etmək üçün daim çalışmalıyıq. Bu sahədə jurnalistlərin, araşdırmaçıların üzərinə çox iş düşür.

Tarixi ərazilərimiz olan Qərbi Azərbaycanda qalmış ərazilərimizin də öz adları ilə adlandırılmağın böyük əhəmiyyəti var. Məsələn, Göyçə, Zəngəzur, Dərələyəz, İrəvan, Ağbaba, Zəngibasar kimi adları tez-tez işlətməliyik. Bu adların işlənməsi yalnız ona görə deyil ki, biz tarixi yaddaşımızı bərpa edirik, həm də ona görə edilməlidir ki, bu torpaqlara qayıdacağıq, ora bizim tarixi vətənimizdir və bu ideyanın yaşatmaq üçün həmin adlardan istifadə etməliyik”.

❑ **Xalidə GƏRAY**
“Yeni Müsavat”

Ruslar Qarabağdan gedir, yerini BMT missiyası tutacaq? - Qərbin “cəhrayı” arzusu

Siyasi ekspert: “BMT-nin missiyasının Azərbaycan ərazisində yerləşdirilməsi mümkün deyil, Azərbaycan dövləti buna razılıq verməz, çünki buna heç bir əsas və hüquqi mexanizm yoxdur”

“Biz Azərbaycanın güc təbiiqini pisləmişik və onu mülki şəxslərin müdafiəsini təmin etməyə çağırmışıq. Düşünürəm ki, hamı üçün Qarabağın bütün erməni əhalisinin cəmi bir neçə günə oranı tərk edə biləcəyini proqnozlaşdırmaq kifayət qədər çətin idi. Erməni əhalinin təhlükəsizliklə bağlı əsaslı narahatlığı var və Bakı bu məsələni prioritet məsələ kimi həll etməlidir”.

“Yeni Müsavat” xəbər verir ki, bu qərəzli fikri Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz və Gürcüstan böhranı üzrə xüsusi nümayəndəsi (Şarl Mişelin təmsilçisi) Toivo Klaar erməni mediasına Bakının 19-20 sentyabrda legitim antiterror tədbirləri ilə bağlı danışarkən deyib. Klaar erməni əhalinin könüllü gedişini “etnik təmizləmə” adlandırmasa da, ardınca yenə iki-başlı ifadə işlədib: “Aydın ki, 30 ildən artıq davam edən münəşirlikdən sonra insanlar qorxudular və getməyə qərar verdilər. İndi sual ondan ibarətdir ki, onların bir çoxu geri qayıtmağa hazır olacaqmı və hansı şərtlərlə? Bizim üçün vacib elementlərdən biri Dağlıq Qarabağda uzunmüddətli çoxmillətli missiyanın və ya BMT missiyasının yaradılması ola bilər ki, bunun sayəsində

də qayıtmaq istəyən insanlar özlərini daha inamlı hiss edə biləcəklər. Bu kontekstdə biz 2023-cü il oktyabrın 1-də Qarabağda keçirilən ilk BMT missiyasının təcrübəsini nəzərə alırıq”.

Belə çıxır, Qarabağda Rusiya sülhməramlı kontingenti BMT missiyası əvəzləyə bilər, tək erməni əhali qayıtsın? Bakı buna razı olarmı? Yağışdan çıxıb yağmuramı düşəcəyik?

Qeyd edək ki, bu arada Rusiya hərbi kontingentinin Qarabağdan vaxtından əvvəl çıxacağı barədə ehtimal və gözləntilər artır. O sırada erməni blogger Mika Badalyan iddia edib ki, Rusiya sülhməramlıları hətta bu il noyabrın 1-dək Qarabağı tamamilə tərk edəcəklər.

“Rusiya sülhməramlılarının Qarabağdakı mövcudlu-

ğuna sayılı günlər qalıb. Rusiyanın sülhməramlı kontingentinin müdafiə edəcəyi heç kim qalmayıb”. Bunu da Rusiya Dumasının ermənipərəst deputatı Konstantin Zatulin söyləyib. Üstəlik bu zat Azərbaycanı Rusiyanın mövqelərinə “zərbə vurmaq”da və onun güclü dövlət kimi statusuna “kölge salmaq”da ittiham edib.

Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Mariya Zaxarova isə srağagün bildirib ki, sülhməramlıların məsələsi Bakı ilə müzakirə predmeti ola bilər.

Qeyd edək ki, oktyabrın 5-də Rusiya sülhməramlıları Qarabağın bir sıra bölgələrində yerləşən müvəqqəti müşahidə məntəqələrini bağlayıblar. Sülhməramlılar Əsgəran, Ağdərə və Şuşa rayonlarındakı postları tərk ediblər.

Politoloq Yeganə Hacıyeva isə “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, bu gün BMT-nin hər hansı bir qüvvəsinin Azərbaycanı yerləşməsinin heç bir mexanizmi yoxdur. BMT indiyə qədər hər hansı hüquqi mexanizmi olsaydı onu çoxdan istifadə edərdilər: “Məsələnin bu mərhələsində istifadə olu-

nası bu mexanizmin formalaşdırılması üçün cəhdlər edilir. Bu cəhdləri aktiv formada Fransa, Avropa Birliyi Şurasının sədri Şarl Mişel, Almaniyaya, ABŞ etməkdədirlər. Amma ümumi bir qanunauyğunluğa diqqət etmək lazımdır. Məsələ ondadır ki, burada proseslərin çox qərribə tərzdə cərəyan etməsi müşahidə olunur. Məsələn, ABŞ bir tərəfdən beynəlxalq hüquqa əsaslanan mövqe yanaşma ortaya qoysa da daha sonra Qarabağdakı ermənilərin maraqları çərçivəsində addımlar atdı. Bundan sonra Avropa Birliyinin mövqeyində dəyişiklik baş verdi-Şarl Mişelin Bakı tərəfindən qəbul edilməz açıqlaması oldu. Proseslərin sürətlə dəyişməsinə, bir mövqedən tamamilə başqa mövqeyə keçid edilmələri izləməkdəyik.

Proseslərin ABŞ-dən başlayan dəyişməsi Avropa Birliyini də mövqeyini dəyişməyə məcbur etdi. Lakin bütün bunlar heç bir halda reallıqları dəyişə bilməz. Azərbaycan öz ərazisində separatizmə, terrorçuların fəaliyyətinə son qoyub. Heç bir beynəlxalq təşkilatın və dövlətin buna qarşı beynəlxalq hüquqa əsaslanan mövqeyə ortaya qoyması mümkün deyil. Ermənilərin Qarabağdan çıxıb getməsi həmin insanların öz seçimi idi. Azər-

baycan onları çıxarmadı. Əksinə, Azərbaycan dəfələrlə çağırış etdi ki, köçüb getməsinlər. Azərbaycan erməniləri güc yolu ilə, zorla burada saxlaya bilməzdi. Bunu etmək həmin ermənilərin hüquqlarını pozmaq olardı”.

Ekspert fikrini belə yekunlaşdırdı ki, bütün bunlara görə də hansısa beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən BMT-nin missiyasının Azərbaycan ərazisində yerləşdirilməsi mümkün deyil, Azərbaycan dövləti buna razılıq verməz. Çünki buna heç bir əsas və hüquqi mexanizm yoxdur: “Artıq Rusiya sülhməramlı qüvvələrinin Qarabağda müşahidə məntəqələrinin fəaliyyətinin dayandırılması prosesi başlayıb. Təhlükəsizliyi Azərbaycanın müvafiq orqanları yüksək səviyyədə təmin edirlər. Odur ki, heç bir kənar qüvvənin Qarabağa yerləşməsi üçün hüquqi əsaslar yoxdur. Qarabağdan köçən ermənilər Ermənistan pasportu daşıyırlar. Onlar vətəndaş olduqları ölkəyə-Ermənistanı qayıdıblar. Onlar qaçqın deyillər. Heç bir beynəlxalq təşkilat və dövlət bu faktı gözərdi etməz, başqa ölkənin vətəndaşlarını Azərbaycan ərazisinə qanunsuz yerləşdirə bilməz”.

❑ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

• spaniyanın Qranada şəhərinə planlaşdırılan “beşli format”da görüş fiasko oldu. Yenə “iki bacı”nın - Fransa və Ermənistan cütlüyünün pozucu mövqeyi, bir də Almaniya və Avropa Birliyinin cütlüyə destruktiv dəstəyi nəticəsində.

Maraqlıdır ki, Azərbaycan Prezidentinin məlum səbəblərdən Qranada görüşündən imtina etməsindən dərhal sonra Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan İlham Əliyevlə sülh sazişi bağlamağa hazır olduğunu və onun tezliklə imzalanacağına ümid etdiyini bildirib.

Sitat: “Qranadadakı görüşədek çox konstruktiv və pozitiv idik, çünki həlledici sənədin imzalanması ehtimalının olduğuna inanırdıq və bu ehtimalı yüksək hesab edirdik. Bu, marionet müxalifətin hər vasitə ilə fəlakətli sənəd kimi təqdim etməyə çalışdığı sənəddir. Ümid edirik ki, masa üzərində olan konseptual sənəd əlverişli anda imzalanacaq. Mən bu müqaviləni imzalamağa hazıram və təəssüf edirəm ki, oktyabrın 5-də mühüm qərarın qəbul edildiyini elan etmək üçün heç bir fürsət olmayacaq”.

Belə çıxır, Qranada görüşü baş tutsaydı, Paşinyan sülh sənədi imzalayacaqdı? Belədirsə, yoxsa İrəvan yenə “sülh göyərçini” roluna girərək, özünü sülhpərvər, Bakını isə müharibə tərəfdarı qismində təqdim etmək istəyir?

Son gelişmələrdən sonra bir sual daha aktuallaşıb: bundan sonra görüş yeri hara ola bilər - az öncə özünü “yandırılmış” Vaşinqtonmu? Bu yerdə ermənipərəst ABŞ diplomatı Yuri Kimin Senatda öl-kəmiz əleyhinə səsləndirdiyi fitnəkar açıqlamaları yada salın (artıq vəzifəsindən qovulub - red.). Ya bəlkə iki gün qabaq Şarl Mişelin simasında Azərbaycanı ittiham edən rəsmi Brüssel? Yoxsa Paşinyanın körpüləri bir-bir yandırdığı Moskva? Nəhayət, bəlkə ən neytral yer kimi Tiflis?

Niyə də sülhdə ən səmimi şəkildə maraqlı olan qonşu Gürcüstan sülh anlaşması üçün ən əlverişli məkan olmasın? Mümkünmü? Sülh müqaviləsi gələn ilə qalır, yoxsa...

Əlavə edək ki, bu gün - oktyabrın 5-də Qranadada Avropa diplomatiyasının rəhbəri Josep Borrell ümid etdiyini bildirib ki, Brüsseldə Ermənistan və Azərbaycan arasında danışıqları təşkil etmək mümkün olacaq. O, həmçinin Azərbaycan və Türkiyə liderlərinin Avropa Siyasi Birliyinin Qranada sammitində iştirak etməməsindən təəssüfləndiyini bildirib.

Eyni gündə - oktyabrın 5-də isə nə qədər absurd da olsa, Brüsseldə Avropa Parlamenti Azərbaycana qarşı növbəti qətnamə qəbul edib. Bu dəfə sanksiyaların tətbiqini tələb edən, lakin hüquqi zərurət yaratmayan qətnamə. Orada Avropa Birliyi icra ha-

Nə uzaq Brüssel və Vaşinqton, nə də Moskva, qonşu Tiflis - sülh sənədi harada imzalanacaq...

Azərbaycan üçün önəmli olan formatlardan daha çox beynəlxalq hüquq və ədalətə əsaslanan sülh sazişidir

kimiyyəti orqanları, eləcə də ona üzv ölkələr Azərbaycanın hökumət nümayəndələrinə qarşı məqsədyönlü sanksiyalar tətbiq etməyə çağırılır. Qurum Bakını həmçinin həyasızcasına Qarabağda “beynəlxalq missiyanın yaradılması”na, həbs edilmiş “erməni siyasətçilər”i (xuntaçı-cinayətkarlar məhz belə adlandırılır!!) azad etməyə çağırır.

Politoloq Oktay Qasimov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Nikol Paşinyanın Qranadadakı bəyanatını çox da səmimi və dürüst bəyanat adlandırmayacağına şübhə yoxdur. Paşinyan özü bir müddət öncə hökumətin toplantısında verdiyi açıqlamada Qranada da hansısa bir sənədin imzalanmasının nəzərdə tutulmadığını bildirmişdi. Sadəcə olaraq bu görüşlə bağlı müəyyən ümidlər olduğunu dilə gətirmişdi.

Plitoloq qeyd etdi ki, “Azərbaycan Prezidenti Qranada görüşünə qatılarsaydı sülh sazişi imzalanacaqdı” fikirləri ciddi deyil: “Paşinyan burada daha çox Ermənistanın guya sülhə hazır olması və Azərbaycanın da guya danışıqlardan imtina etməsi rəyini yaratmağa çalışır. Heç təsadüfi deyil ki, 5 oktyabrda Makronun dilindən də biz buna bənzər ifadələr eşitdik. Baxmayaraq ki, Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi sosial şəbəkədə Azərbaycanın danışıqlardan imtina etmədiyi barədə birmənalı fikir yazmışdı.

Bundan sonrakı dövrdə proseslərin necə gedəcəyi ayrı bir mövzudur. Danışıqlar formatı üç ünvandan ibarətdir - Moskva, Vaşinqton və Brüssel. Son dövrlər Qərb platformaları xeyli dərəcədə məsələlərdə bitərəfliyini itirmiş kimi

görünməyə başladılar. Xüsusilə də bu “humanitar yardım” şousu ilə başlayan proses idi. Nəhayət Azərbaycan bölgədə antiterror tədbiri keçirəndən sonra Azərbaycana qərəzli münasibətlər də bunu deməyə əsas verir. Heç təsadüfi deyil ki, Şarl Mişelin də bir neçə gün öncəki açıqlamasında Azərbaycana qarşı əsassız ittiham səsləndirmişdi. 5 oktyabrda Qranadadakı görüşdən sonra yayılan açıqlamada da biz eyni notları görməkdəyik. Belə ki, həmin açıqlamalarda Avropa İttifaqı Ermənistanı birmənalı dəstəklədiyini ifadə edir, Qarabağdan gəlmiş ermənilərlə bağlı Azərbaycan tərəfinin zərərinə olan mövqe bildirir. Qərb formatları geopolitik maraqlarının təmin edilməsi üçün Qarabağ məsələsindən istifadə etmək üçün çalışdılar

Əlbəttə, Paşinyan çox istəyirdi ki, məhz Qranada görüşündəki format, yəni Makronun təsir imkanlarının olduğu formatda bir sənəd imzalan-sın. Amma reallıqlar tamamən başqadır. O baxımdan Qranadadakı beşli format Azərbaycan üçün qətiyyəni uyğun deyil. Bu format əslində Brüssel formatına yamaq olan format idi. Orada hansısa əsaslı və həlledici qərarlar qəbul edilə bilməz və olmayacaq. Şarl Mişel artıq özü də bu yamaq formatın effektivin olmadığını gördü və ona görə də əl ayın 5-də Azərbaycanla Ermənistanla bu ayın sonlarında Brüsseldə üçtərəfli görüş təklifi irəli sürdü. Azərbaycan prinsipçə bu görüşməyə etiraz etmir. Hikmət Hacıyevin açıqlaması da bu yöndəydi ki, Azərbaycan Brüssel formatından imtina etmir. Eyni

zamanda Azərbaycan Moskva formatında da iştirak edə bilər. Bizim üçün önəmli olan formatlardan daha çox beynəlxalq hüquq, ədalət və bizim haqlı maraqlarımıza uyğun şəkildə məsələnin həll olunmasıdır. Bu, hansı formatda baş verəcəksə, biz orada iştirak edəcəyik. O baxımdan hazırkı məqamda hansısa bir formata xüsusi olaraq üstünlük vermək erkən olar. O ki qaldı Vaşinqton formatına, ABŞ da son zamanlar atdığı addımlarla vasitəçiliyinə etimada ciddi zərbə vurdu. ABŞ Qarabağ ermənilərinə hansısa xüsusi hüquqların verilməsindən danışır. Bu da Azərbaycan tərəfindən qəbul edilə bilməz. Bizim üçün əsas odur ki, hansı format olur-olsun beynəlxalq hüquqa uyğun addımlar atılsın. Bu baxımdan Azərbaycan ədalətli sülh sazişinin qonşu Gürcüstanda imzalanmasına da hazırdır”.

Digər siyasi analitiklər də hesab edir ki, Brüssel və Vaşinqton formatlarına inamın zədələndiyi bir şəraitdə Tiflis variantı gündəmə gələ bilər. Əslində, Cənubi Qafqazın iki ölkəsi arasında münaqişə vəziyyətinin aradan qaldırılmasında vasitəçilik etmək regionun digər dövləti olan Gürcüstanın haqqıdır. Axı Cənubi Qafqazda sülhün, sabitliyin və təhlükəsizliyin təmin edilməsi bu ölkənin milli maraqlarına tam uyğundur. Cənubi Qafqazda Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan ibarət üçtərəfli platformanın yaradılması təşəbbüsü Prezident İlham Əliyevdən gəlib. Dövlətimizin başçısı bununla bağlı fikirlərini Praqada, eləcə də ötən ilin sonlarında Gür-

Füzuli şəhərinə daha 114 ailə köçürüləcək

Füzuli şəhərinə daha 114 ailə köçürüləcək. Qaçqımların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsindən APA-ya verilən məlumata görə, dünən Komitədə Füzuli şəhərinə növbəti mərhələdə köçürüləcək ailələr arasında püşkatma keçirilib. Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qarabağ iqtisadi rayonuna daxil olan işğaldan azad edilmiş ərazilərdə (Şuşa rayonu istisna olmaqla) xüsusi nümayəndəliyinin, Füzuli Rayon İcra Hakimiyyətinin və Dövlət Komitəsi yanında İctimai Şuranın nümayəndələri iştirak ediblər.

Püşkatmada 114 ailə (412 nəfər) iştirak edib. Ailə tərkibinə uyğun olaraq, onlardan 45-i ikiotaqlı, 54-ü üçotaqlı, 15-i dördotaqlı mənzil ilə təmin olunub. Həmin ailələr indiyədək Bakı və Sumqayıt şəhərlərində, Abşeron rayonu ərazisində müvəqqəti məskunlaşma yerlərində yaşayıblar.

Püşkatmanın keçirilməsi məcburi köçkünlərin yerləşdirilməsində obyektivliyi və şəffaflığı təmin etmək məqsədi daşıyır. Məcburi köçkün ailələrin nümayəndələri püşkatma vasitəsilə onlara verilən evlərin dəqiq ünvanını müəyyənləşdirirlər.

Tezliklə daimi yaşayış üçün Füzuli şəhərinə qayıdacaq keçmiş məcburi köçkünlər çox böyük sevinc hissi keçirdiklərini qeyd ediblər. Onlar işğaldan azad olunmuş ərazilərdə yaradılan şəraitə və məcburi köçkünlərə göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident xanım Mehriban Əliyevaya dərin minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Püşkatmada iştirak etmiş ailələr yaxın günlərdə Füzuli şəhərinə yola salınacaqlar.

cüstana səfəri çərçivəsində ifadə edib. Prezident İlham Əliyev bu məsələyə, həmçinin yanvarın 19-da Davos Dünya İqtisadi Forumu çərçivəsində keçirilən “Avrasiya Orta Dehlizi: Yoldan magistrala” mövzusunda panel iclasında bir daha qayıdıb. Azərbaycan Prezidenti dost Gürcüstanın vasitəçilik səylərini yüksək dəyərləndirdiyini bildirmişdi. Eyni zamanda Prezident İlham Əliyev ötən həftə Zəngilanda keçirilən Forumda da Cənubi Qafqazda sülhün vacibliyindən danışdı və sülhün hər üç Cənubi Qafqaz ölkəsinin əməkdaşlığına töhfə verəcəyini, üçtərəfli əməkdaşlıq formatında maraqlı olduğunu bildirdi.

kəsi enerji, nəqliyyat, təhlükəsizlik, sabitlik, sərhədlərin delimitasiyası sahəsində səylərini birləşdirsə, region daha təhlükəsiz olar.

Tiflis variantına böyük maraq həm də o amillə şərtlənir ki, Gürcüstan müharibə zamanı öz neytrallığını qoruyub saxladı və ölkə üzərindən Ermənistanla hərbi təyinatlı texnikanın daşınmasına imkan vermədi. Bundan başqa, Azərbaycanla Gürcüstanı ortaq iqtisadi maraqlar birləşdirir. Dost ölkə regionda Azərbaycanın təşəbbüsü və moderatorluğu ilə reallaşdırılan bütün enerji və nəqliyyat layihələrində yer alır.

Lakin siyasi şərhçilər onu da qeyd edirlər ki, Tiflis formatına - sülh sazişinin Gürcüstanda imzalanmasına Qərb isti yanaşsa da, Rusiyanın razı qalması ehtimalı çox azdır, hətta sıfıra yaxındır.

□ Etibar SEYİDAĞA, “Yeni Müsavat”

Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan Qranada (İspaniya) keçirilən Avropa Siyasi Birliyinin sammiti çərçivəsində Al, Almaniya və Fransa ilə görüşdə bəyannamə imzalayıb.

“Yeni Müsavat” bildirir ki, Paşinyan Azərbaycanın ərazisinin 86,6 min kvadratkilometr olduğunu bəyan edib. Həmin bəyannamənin mətni Al Şurası tərəfindən yayılıb. “Tərəflər Ermənistanın (29 800 kv. km) və Azərbaycanın (86 600 kv. km) suverenliyi, sərhədlərinin toxunulmazlığı və ərazi bütövlüyünün qarşılıqlı tanınması əsasında Ermənistan və Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına yönəlmiş bütün söylərə sadıq qalırlar”, - deyə bəyannamədə bildirilib.

Bundan öncə isə “Bu günün mühüm çağırışı sülh pro-

Paşinyan Makronun önündə də “Qarabağ Azərbaycandır” imzasını atdı, amma...

İrəvan Bakının 5 bəndlik prinsipinə 3 şərtlə qarşı çıxır; Nikolun 1975-ci il xəritələrində niyə ısrar etməsi ağah oldu: Qranada bəyanatından sonra “B” variantı qaldımı - təhlilçilərin rəyi

bağlanması yalnız qısa zaman məsələsidir”.

Paşinyan ardınca iddia edib ki, Azərbaycanın yüksək vəzifəli şəxsləri bu prinsiplərə sadıqlıqlarını təsdiq etməyiblər: “Bu, şübhələr yaradır ki,

limitasiyası və demarkasiyası, diplomatik münasibətlərin qurulması; 5. Nəqliyyat və kommunikasiyaların açılışı, digər müvafiq kommunikasiyaların qurulması və qarşılıqlı maraq doğuran digər sahə-

də Ermənistanla anklav kimi verilən Başkəndi, eləcə də “erməni kəndləri” dedikləri, əslində ermənilərə verilmiş Berbaker (Bibiş), Vazaşen (Lələkənd), Ayqeoovit (Uzuntala, yaxud Hönut), Parava-

Orban: “Azərbaycan Al-nin enerji müstəqilliyi üçün strateji əhəmiyyət daşıyır”

Azərbaycan Avropa İttifaqının (Al) enerji müstəqilliyinin saxlanılması üçün strateji əhəmiyyət daşıyır. APA xəbər verir ki, bunu Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban İspaniyanın Qranada şəhərində Al liderlərinin qeyri-rəsmi görüşündən öncə deyib.

“Azərbaycan açar ölkədir, Azərbaycanı bizim enerji müstəqilliyimiz ola bilməz”, - Orban bildirib.

sesinin bir neçə əsas prinsip əsasında davam etməsini təmin etməkdir”, - deyə Paşinyan parlamentdəki çıxışı zamanı söyləyib. O bildirib ki, bu prinsiplər haqda hamı məlumatlıdır: “Bu prinsiplər Avropa Birliyi Şurasının rəhbərinin 2023-cü il iyulun 15-də Brüsselə verdiyi bəyanatda qeyd olunub. Prinsiplərdən biri odur ki, Ermənistan və Azərbaycan bir-birinin ərazi bütövlüyünü qəbul edirlər. Yəni Ermənistan ərazisinin 29,8 min, Azərbaycan ərazisinin 86,6 min kv.km olduğu anlayışı təsdiqlənir. Almatı bəyannaməsi delimitasiya və demarkasiya prosesinin siyasi əsasını təşkil etməlidir. Delimitasiya və demarkasiyanın hansı xəritələrə aparılacağına rəzi-ləşdirilməsi vacibdir. Bu, 1975-ci ilin xəritələri əsasında aparılmalıdır. Bundan əlavə, regionda kommunikasiyaların açılması ölkələrin suverenliyi, yurisdiksiyası, qanunvericilik, bərabərlik və qarşılıqlıq prinsipləri əsasında baş verməlidir. Əgər Azərbaycan bu prinsiplərə sadıqlığını açıq şəkildə təsdiq edərsə, o zaman güman etmək olar ki, sülh müqaviləsinin

onlar sülh dedikdə Ermənistanın ərazi bütövlüyünə müəyyən iddialarını nəzərdə tuturlar. Əgər onlar bu üç prinsipə sadıqlıqlarını təsdiq etsələr, biz sülhü praktiki olaraq qurulmuş hesab edə bilərik”. Əlbəttə ki, Nikol yenə blef edir. Ən azı ona görə ki, Bakı sülh müqaviləsi üçün irəli sürdüüyü 5 məlum baza prinsipi ilə Ermənistanın ərazi bütövlüyünü tanımağa hazır olduğunu hələ iki il öncə bəyan edib. Həmin prinsipləri Nikolun yadına salırıq: 1. Dövlətlərin bir-birlərinin suverenliyi, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq sərhədlərinin toxunulmazlığı və siyasi müstəqilliyini qarşılıqlı şəkildə tanıması; 2. Dövlətlərin bir-birlərinə qarşı ərazi iddialarının olmamasının qarşılıqlı təsdiqi və gələcəkdə belə bir iddianın qaldırılmayacağına dair hüquqi öhdəliyin götürülməsi; 3. Dövlətlərarası münasibətlərdə bir-birlərinin təhlükəsizliyinə hədə törətməkdən, siyasi müstəqillik və ərazi bütövlüyünə qarşı hədə və gücdən istifadə etməkdən, habelə BMT Nizamnaməsinin məqsədlərinə uyğun olmayan digər hallardan çəkinmə; 4. Dövlət sərhədinin de-

lərdə əməkdaşlığın qurulması.

Paşinyanın bu 5 prinsipə etirazı yoxdursa, niyə sülh anlaşmasından 3 ildir yayınır, “şərtlər” irəli sürür? Ermənistan sülhə hazırdırsa, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini qeyd-şərtsiz tanıyırsa, o zaman xunta rejimin cinayətkar başçıların həbsi-ni Ermənistan XİN-i və Nikol Paşinyan nədən “qanunsuz” adlandırır, davamlı olaraq etnik təmizləmədən dem vururlar? Fransadan, Hindistandan silahlar alıb hücum ordusu qurmağa can atmaq hara, sülh gündəliyi hara? Bütün bunlar əslində Paşinyan hökumətinin baş verənlərdən hələ də dərs götürmədiyini və sülh istəyinin qeyri-səmimi-yini bir daha təsdiqləyir. Başqa yandan, niyə məhz 1975-ci ilin xəritəsi? İrəvan nə üçün onda ısrar edir? Bəs ona qədər olan xəritələr?

Siyasi təhlilçi Asif Nərimanlı əmindir ki, sərhədin 1975-ci il xəritəsinə uyğun müəyyənləşməsi istəyi İrəvanın anklavlarla bağlı planının məqsədlərinə uyğun olmayan digər hallardan çəkinmə; 4. Dövlət sərhədinin de-

kar (Tatlı) kəndlərini almaq istəyirlər. Ermənistan Azərbaycanın bunu qəbul etməyəcəyini anlayır, lakin bundan kart kimi istifadə etməklə anklavları qaytarmamaq üçün əsas qazanır. Almatı bəyannaməsinin “siyasi əsas” kimi irəli sürmələri də anklavları arxa plana keçirmək niyyətindən irəli gəlir”.

Ekspert hesab edir ki, əgər sərhədlər 1975-ci il xəritəsinə uyğun həll edilərsə, Ermənistan təkə iddia etdiyi kəndləri əldə etmir, həm də “güzgü prinsipi” təklifini - qoşunların qarşılıqlı geri çəkilməsini aktuallaşdırma bilər: “Çünki Bibiş, Lələkənd, Uzuntala, Tatlı kəndləri Azərbaycan Ordusunun sərhəd boyu nəzarət etdiyi xətdə yerləşir, bu kəndlərin ermənilərin nəzarətinə keçməsi üçün qoşunlarımız dayandığı xətdən geri çəkilməlidir. Və Paşinyan bununla hər iki halda qazançı çıxmaq istəyir: ya anklavlar məsələsi arxa plana keçəcək, ya da “erməni kəndləri” dedikləri əraziləri nəzarətə götürməklə Azərbaycan ordusunun geri çəkilməsinə nail olacaq. Ermənistan kommunikasiyanın açılmasında “öl-

kələrin suverenliyi, yurisdiksiyası, qanunvericilik, bərabərlik və qarşılıqlıq prinsiplər” prinsipi ilə Zəngəzur dəhlizini vermə, Naxçıvana çıxışı “yol məntiqi” ilə açır. Bu situasiya Azərbaycan-Ermənistan sülh sazişinin imzalanmasını çətinləşdirir, eyni zamanda, bölgədə qarşıdurmanın yeni mərhələsinin başlanacağını göstərir. Bakının öz ərazilərində erməni separatizmini məhv etməsi son üç ildə sülh danışıqlarında irəli sürülən Qarabağ kartını masadan çıxardı, bundan sonra sərhəd məsələsi iki ölkənin, dəhliz məsələsi iki ölkə ilə yanaşı, bölgədə maraqlı olan qüvvələrin əsas mübarizə platformasına çevriləcək”.

Analitik Əziz Əlibəylinin fikrincə, Əliyev demarş etdi və Qranadaya getmədi, orada Paşinyan Şolz və Makronla bəyanat verdi, bir daha Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi kimi tanıdı: “Bu yolla, Əliyevin yoxluğunda və Paşinyanın susqun, aşağılayıcı, biabırçı iştirakı ilə Azərbaycan və Ermənistanın ərazi bütövlüyünü və faktiki olaraq Ermənistan Qarabağda tam təslim olmasını bir daha təsdiqləyir. Yəni Qranadaya getmədən Əliyev növbəti dəfə istədiyinə nail olur və mövqeyini daha da möhkəmləndirir. Bundan sonra Fransa prezidenti İspaniya-

da bəyan edib ki, Azərbaycana qarşı sanksiyaların vaxtı deyil. Düzdür, o, öz mövqeyini birbaşa və davamlı dialoq yolu ilə Bakıya təzyiqin təmin edilməsi və Ermənistanı ən yaxşı şəkildə qorumaq amilləri ilə şərtləndirdi, buna baxmayaraq, Yelisey Sarayının ev sahibinin sözləri Ermənistan üçün ayrıca bir şok yaradıb. Dərhal məlum oldu ki, Avropa İttifaqı Şurasının rəhbəri Şarl Mişel Paşinyanı və Əliyevi Brüssel-də görüşə dəvət edib. Mişelin Bakıya nazik dəvəti və yanaşması da İrəvanda əməlli - başlı hiddət doğurub ki, sizdən gözlənilən bu deyildi. Onsuz da əsəbi siyasi mühiti olan İrəvana bir zərbə də Putindən gəldi”.

Siyasi icmalçı Məhəmməd Əsədullazadə qeyd edir ki, Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyan Qarabağı Qranada da Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü rəsmən tanıyan sənədə imza atdı: “Ermənistanın gündəliyində Qarabağ yoxdur. Putində Valdayda Qarabağ məsələsinin bitdiyini qeyd etdi. Artıq Rusiya sülhməramlı qüvvələri də Qarabağdan getməyə hazırlaşır. Cənubi Qafqazda oyun qaydaları dəyişdi və prezident İlham Əliyev Türkiyə ilə birgə yeni bir siyasi nizam yaradıb”.

□ **Emil SALAMOĞLU**
“Yeni Müsavat”

Xəbər verildiyi kimi, özünü buraxmış qondarma rejimin “dövlət naziri” Ruben Vardanyanı ifşa edən faktlar ortaya çıxıb. Etibarlı mənbələrdən əldə olunan məlumata görə, Azərbaycan Vardanyanın Qərbin əsas siyasətçiləri, jurnalistləri, “hüquq müdafiəçiləri” və “ekspertləri” ilə təmaslarına dair sənədli sübutlar əldə edib, onlarla lobbichilik fəaliyyətinin müəyyən tapşırıqlarını həyata keçirmək üçün açıq maliyyə sövdələşmələri aparılıb.

Beləliklə, dünya ictimaiyyəti Ruben Vardanyanın “Karnegi Fondu” ilə əməkdaşlığının kəskin təcridatlarından tezliklə xəbərdar olacaq. O da məlum olub ki, Donetsk separatçısı, hazırda Rusiya Dövlət Dumasının deputatı Aleksandr Borodayı birbaşa Vardanyan maliyyələşdirib. Ümumiyyətlə, belli olub

DTX toruna düşən iri “balıqlar” - ikili agentlərin ifadələri Azərbaycana nə vəd edir?

Qabil Hüseynli: “Avropa həmişə insan haqlarından çıxış edərək iddialar irəli sürə bilər, amma...”

Turab Rzayev: “Araik və Rubenin global əlaqələri var, hər ikisi Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinə bağlıdır”

təndaşı deyil, o, vətəndaşlıqdan imtina edib. “Biz hər zaman bunu etmişik, indi də edirik. Mən telefonla Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə danışmışam. Əvvəllər də da-

xud həbsdə olanların vaxtın əvvəl azadlığa buraxılmasını amnistiyanın tətbiqi kimi iddialar irəli sürə bilər: “Biz bunu dəfələrlə görmüşük. Bu məsələdə də bəzi davranış-

da, silah ticarəti var. İrəvanda “Kalaşnikov” zavodunun açılmasında onun yaxını Qalstyanın əli olub, Bolqarıstan və başqa ölkələrdə silah alveri ilə məşğul olub.

ki, Vardanyan Rusiya xüsusi xidmət orqanlarının müvafiq idarəsinin nəzarəti altında Donbas separatizminin dəstəklənməsində fəal iştirak edib. Paralel isə USAİD-in rəhbəri Samanta Pauerin təmsilində Amerika administrasiyasının əsas fiqurlarından biri Vardanyanla əməkdaşlıq edir, o da öz növbəsində eyni vaxtda Ukraynada separatizmi maliyyələşdirir.

Əsas sual budur ki, kim kimin üçün işləyib? İstisna etmək olmaz ki, Ruben ikili agent olub, bunun nəticəsində Rusiya hakimiyyətinin “görən gözələri” onu həbsini sadəcə olaraq sızdırıb. Belədə isə həm Vardanyan, həm də həbs edilən separatçı-cinayətkarlar Bakı və Moskva, eləcə də Bakı və Vaşinqton arasında soyuqluq yaradaçaq ifadələr verə bilərlərmi? Bu ifadələrin səhihliyi necə yoxlanılacaq? Cinayətkarların məhkəmə işləri vahid işdə birləşdirilə bilərmi?

Yeri gəlmişkən, Rusiya lideri Putin Vardanyanın həbsi ilə bağlı deyib ki, Rusiya və-

nışmışıq. O hər zaman məni əmin edib ki, Qarabağın erməni əhalisinin hüquq və təhlükəsizliyi təmin olunacaq. İndi orda erməni qalmayıb, hamı gedib. Ola bilsin ki, 1000-1500 nəfər qalıb. O ki qaldı keçmiş rəhbərlərə, mən bilmirəm, detallara da varmaq istəmirəm. Anladığım qədəri ilə onları İrəvanda görmək istəmirəm. Hesab edirəm ki, Azərbaycan rəhbərliyi məlum məsələdə, Azərbaycan üçün bütün ərazi məsələləri həll olunduğu vaxtda, humanitar xarakterli mülahizələrə əsaslanacaq”, - deyə Kreml başçısı vurğulayıb. Bu açıqlamanı belə oxumaq olar ki, Rusiya Rubeni müdafiə etməkdə maraqlı görünmür. ABŞ-dan isə hələ ki elə bir səs-küylü reaksiya olmayıb. Deməli, hər iki tərəf agentləri olmuş Rubendən əllərini çəkiblər.

Professor Qabil Hüseynlinin “Yeni Müsavat”-a bildirdiyinə görə, Avropa həmişə insan haqlarından çıxış edərək ittiham olunanlara yüngül cəza verilməsini, ya-

lar ola bilər. Amma Gəncə və Bərdəyə ballistik raketlər atılmasına əmr vermiş, Xocalı soyqırımını törətmiş şəxslərin azadlığa buraxılması çətin məsələdir. Ona görə həmin şəxslərlə bağlı bizdən tələb irəli sürülməsi əsaslı deyil. Onlar yalnız ağır xəstəlik tapdıqda, ölüm ayağında ölkə prezidentinin iradəsinə uyğun olaraq cəzalarının yerdə qalan hissəsini çəkməkdən azad edilə bilərlər”.

Siyasi ekspert Turab Rzayevin sözlərinə görə, separatçı-liderlər cəzalarını alacaqlar, onların Ermənistan ekstradisiyası isə indiki mərhələdə görünmür: “Onların içərisində ən maraqlısı Araik və Rubendir. Çünki onların global əlaqələri var. Məslən, USAİD rəhbəri Samanta Pauerin adına yaraşmayan mövqeyi oldu, sonra yazdığı postu sildi. Qeyd etmişdi ki, demokratiyanın inkişaf etdiyi vaxtda, vəhşilər sivilizasiya üzərində qalıb gəlir. Vəhşi deyəndə kimi nəzərdə tutur? Bunu deyən adam yardım təşkilatının rəhbəridir. Və bildirir ki, ABŞ Azərbaycana hərbi müdaxilə edəcək. Sən kimsən? Sənin missiyanı aqrar sektor, humanitar sahələrə dəstək verməkdir. İndi belli olur ki, bunlar niyə əndazəni aşan açıqlamalar verirlər. Demə, onların Vardanyanla əlaqələri olub. Eləcə də ABŞ-dəki liberal dairələrlə təmaslar olub”.

Siyasi şərhçi hesab edir ki, digər tərəfdən, Ruben Rusiyanın agentidir və Qarabağa göndərilərkən məqsəd Ermənistan hakimiyyətinə gəlməsi üçün tramplin yaratmaq idi: “Bu da alınmadı. Var-

Rusiya BMT-nin Qarabağa göndərdiyi missiyanın nəticələrini təhlil edəcək

Rusiya BMT-nin Qarabağdakı bir günlük missiyanın nəticələrini təhlil edəcək. APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Rusiya xarici işlər nazirinin müavini Sergey Vershinin bildirib.

O, Moskvanın hesabatı gözlədiyini qeyd edib. Rusiyalı diplomat BMT-nin hələ ki Qarabağda hər hansı ciddi qanun pozuntusunu qeydə almadığını da vurğulayıb.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı müraciəti üzrə dinləmələr keçiriləcək

Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi (BƏM) Ermənistanın müraciəti üzrə dinləmələr keçirəcək. APA BƏM-ə istinadən xəbər verir ki, İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğvi haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya uyğun olaraq (Ermənistan Azərbaycana qarşı) 12 oktyabr 2023-cü ildə Məhkəmənin yerləşdiyi Haaqadakı Sülh Sarayında dinləmələr baş tutacaq.

Dinləmələr Ermənistanın müvəqqəti tədbirlərin görülməsi ilə bağlı müraciətinə həsr olunacaq.

Hər iki tərəf öz şifahi arqumentlərini təqdim edəcək. Qeyd edək ki, Ermənistan bununla bağlı 28 sentyabr tarixində BƏM-ə müraciət edib.

danyan, Arutunyan Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinə bağlıdır, Ukraynadakı müharibədə Moskvaya dəstək olublar. Amma Ruben bu müharibədə Kiyevi müdafiə edən ABŞ-nin də agentidir. Yeni Donbasda Rusiyaya dəstək olur, paralel isə Amerikada ən liberal qanadla əlaqələri var. Əgər bu respublikacılarla bağlı olsaydı, Trumpı ittiham edərdilər. Məsələ odur ki, indi heç kim Vardanyana sahib çıxmıyacaq. Onun bədbəxtçiliyi budur. Ola bilsin ki, müəyyən açıqlamalar görcəyik, amma bizdən onu tələb edə bilməyəcəklər.

Deyə bilməzlər ki, Vardanyanı geri ver”.

Onu da deyək ki, Vardanyanın istintaq dövründə hüquqlarının müdafiəsinin ailəsinin seçdiyi vəkili tərəfindən həyata keçirildiyi qeyd olunub. Ombudsman isə ona baş çəkib. Vardanyan saxlanma şəraitindən razılığını bildirib, ilkin tibbi müayinədən də keçdiyini və səhhətində hər hansı bir problemi olmadığını qeyd edib. Ailə üzvü ilə telefon danışığı, sovgat qəbulu, kitabxanadan istifadə və informasiyaya çatım imkanları təmin olunub.

□ **Emil SALAMOĞLU**
“Yeni Müsavat”

Cənnətdə iki hektar

Zamin Hacı
zaminhaci@gmail.com

Təklif edirəm gələnlili bilik günündə şagirdlərə "150 min məktəbli dönəri" göndərək. Bu, ölkəmizdə elm və təhsilin inkişafına yüksək təsir edər.

Tibb işçiləri günündə xəstəxanalarımızdakı pasiyentlərə isə cənnətin qəbzini göndərmək lazımdır. Bu da dəxi 150 min dənə olsa bəsdir. Rəhmətlik Hikmət Hacızadənin bir kitabı var idi, hardansa gəldi yadıma düşdü: "Demokratiya haqda 150 min işarə". Yəqin həmin kitabı təzədən çap edib müxalifətçilərimizə hədiyyə etməliyik. 150 min tirajla. Hərçənd, o qədər müxalifəti hardan tapacağıq, bunun özü sual altındadır.

Cənnətin qəbzini yazdım, yaxşı ağılıma gəldi: bugünlərdə "Şaurma nömrə 1" restoranlar şəbəkəsinin payçılarından Aqil Babayevin məhkəməsi yekunlaşmaq üzrədir, artıq hörmətli prokuror ona 13 il həbs cəzası istəmişdir. Aqil müəllim fantastik qabiliyyət yiyəsidir, özünü 13-cü imam elan edərək bir sürü ağıllı (40 nəfərə qədər - bunlara bir Əlibaba lazım imiş) barmağına dolaşmışdır, azı 2 milyon yarım pullarını ələ keçirmişdir. Tarixi hadisədir, kitablara düşəsi işlər var. Məsələn, zərərçəkənlərdən birinə arvadını boşamağı və "Santa Fe" avtomobilini Aqil müəllimə bağışlamağı tələb etmişdir. Əvəzində isə cənnətdə 2 hektar torpaq sahəsi vermişdir. Yəni, azacıq düşünün: bu saat bizim yollarda maşın sürənlər içində cənnətdə hektarla torpaq aldığına inanırlar. Biz hələ yaşayırıqsa, bəlkə Armstrong və Oldrinin ruhuna qurban kəsməliyik. Aydan bizim başımıza göy daşı itələyib salmasınılar deyər.

Bəli, hörmətli oxucular şübhəsiz mövzunun buraya gəlməsində bir hikmət olmasını anlamışdır. Bakıda astronautika konqresi dünən işini başa çatdırdı. Gözəl tədbir idi, heyf, bitməsə daha yaxşı olardı. Şəhərimizə qonaq gəlmiş astronautların Tibb Universitetində gələcək həkimlərlə maraqlı görüşü keçirildi. Astronavtlar gənclərə göydə iş tapmağa söz vermişdir, çünki orda maaş, bonus daha yaxşı olur. Bəzilərinə də raketə qoyub Almaniyaya atacaqlar.

Görüşlər çox sıx qrafikdə idi. Məsələn, Biləcəridəki 297 sayılı məktəbdə astronautlar hasardan aşib dərindən qaçan şagirdləri böyük maraqla müşahidə etdilər. Orda təsərrüfat hissə müdiri Güloğlan müəllim hasarın üst hissəsinə maşın yaği sürmüşdür ki, uşaqlar qaça bilməsin. Bəzi hissələrə tikanlı məfillər, butulka qırıqları, mismar, akasiya budaqları və sairə düzülmüşdür, lakin uşaqlar yenə qaçır. Amerikalı astronaut müxbirimizə heyranlıqla açıqlama verdi: "Biz açıq kosmosa çıxarkən heç bu qədər bacarıq, cəsarət nümayiş etdirə bilmirik".

Əgər konqres bitməsə qonaqları rayonlarımızda aparılan dinc quruculuq işləriylə tanış etmək mümkün idi. Bu baxımdan, yaxşı olmazdı ki, biz konqresi 10 il Bakıda təşkil edək? Söz əlaqədar təşkilatlarıdır. Məncə bunu bacarıyıq. Hər cür imkanlarımız var. İqtisadiyyatımız güclüdür. Küçəni 10 ildir bağlayırıq, 10 il də göyü bağlayaq.

Elə 13-cü imamın konqres iştirakçılarıyla görüşünü, debatını düzəltmək pis olardı mı? Qətiyyə. Bəlkə kəinatın hansısa sirlərindən agah olardılar, cənnətdə hərsə bir neçə hektar torpaq alıb, ev tikərdi.

Siz hələ bu torpaq məsələsinə diqqət elədiniz mi? Niyə görəsən biz cənnətdə də hansısa sahəni adımıza keçirməyə maraqlıyıq? Cənnətdə yer alıb ev tikəcəyik, hasarına gülbax daşından üzlük vuracağıq, sonra bir ay o daşları qaşıyıb tozu göyə bülənd edəcəyik... Cənnətdə ayrı maraqlarımız yoxdur mu?

Görəsən biz niyə ölmürük - sualım hələlik budur. Sual pis məqsədlə verilmir, tez ölsək torpağın çoxu bizə qalar. Birdən orda sahə qurtarsa?..

P.S. Bu yazını 150 min nəfərə göndərəm cənnətin mənzərəli yerindən 6 sot vəd edirəm.

Azərbaycanın Qarabağ üzərində öz suverenliyini tam bərpa etməsi beynəlxalq erməniliyin xüsusilə terrorçu kəsimində böyük qəzəb yaradıb, antitürk istərisini gücləndirib. Artıq xaricdəki diplomatlara qarşı yeni təhlükə barədə xəbərdarlıqlar edilib. Yeni ölkəmizə və onun müttəfiqlərinə qarşı erməni terrorizminin yeni dalğası baş qaldıra bilər. ABŞ-nin Los-Anceles şəhərində Türkiyə və Azərbaycan diplomatlarına qarşı həyata keçirilən erməni təxribatı bunun xəbərcisi sayılmalıdır.

Təhlükəsizlik üzrə ekspert İlham İsmayıl "Yeni Məşavət"ə müsahibəsində gözlənilən təhdidlər barədə sualları cavablandırır:

- **Tarixdən də bəllidir ki, erməni terrorçuları hər məğlubiyyətdən, yaxud onları narahat edən ciddi hadisədən sonra nəinki Azərbaycanda, Türkiyədə də terror aktları törədiblər. Son hadisələr göstərir ki, bu təhlükə yenidən özünü büruzə verə bilər. Sizcə, təhlükə özünü hansı formada göstərəcək?**

- Ermənilər hər zaman məğlubiyyətə uğrayıblar. Hətta faciəyə məruz qaldıqlarını demək olar. Normal sülh münasibətləri yaratmaq əvəzinə, bunun qisasını almaq üçün milli dirçəlişi terrora görüblər. Ermənilər üçün terror milli dirçəliş deməkdir. 1915-ci il hadisələrindən sonra Tələt paşa 1921-ci il martın 15-də Berlində Daşnaksütun partiyasının təşkil etdiyi Nəmezis əməliyyatı çərçivəsində Soqomon Teyliryan adlı erməni terrorçusu tərəfindən qətlə yetirilib. 1920-ci ildən sonra cümhuriyyət yaradıcılarına qarşı Tiflis və digər yerlərdə sui-qəsdlər törədiblər. 70-ci illərdə isə ermənilər dünyanın müxtəlif ölkələrində təxminən 30 türk diplomatını qətlə yetiriblər. İndiki vəziyyətdə Qarabağda ağır məğlubiyyətdən sonra rəzil günə düşdükdən sonra onların terrora əl atması qeyri-mümkündür. Bu, onların xislətidir. Üstəlik, kilsənin, erməni diasporunun apardığı hamı ideoloji iş, həm də maliyyə dəstəyi terrora yönəldiləcək. Artıq fəaliyyətini xeyli zəiflətməmiş "ASALA"-nın yenidən dirçəlməsi ilə bağlı məlumatlar var. Həm Azərbaycanda, həm də xaricdə yaşayan azərbaycanlılara qarşı terror törədilə bilər. Qarabağda bəzi terrorçular hələ də gizlənə bilər. Onların da terror törətmə ehtimalı var. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra bunun şahidi olduq. Eyni zamanda xaricdə fəaliyyət göstərən diplomatlarımızı da terror cəhdləri ola bilər. Hesab edirəm ki, xüsusi xidmət orqanları bu istiqamətdə əməliyyat şəraitinə ciddi nəzarət edib, preventiv informasiyalar alıb, bunun qarşısını alacaqlar.

- **Terror aktları öncədən düşünülmüş və planlaşdırılmış şəkildə həyata keçirilir, ya qəfil panika ilə qan tökmək qərarı verilir?**

- Hər iki variant mümkündür. Məsələn, Xankəndidə snayper atəşi açıldı. Bu, istərik əlaməti idi. 1915-ci il hadisələrindən 60 il sonra türk diplomatlarına qarşı serial qətlər törədildi. Həm uzunmüddətli plan qurula bilər, həm də istərik vəziyyətdə qərar verilə bilər. Erməni ideologiyası dəyişmiş.

- **Nə baş verə bilər ki, ideologiya dəyişsin?**

- Lokal antiterror tədbirləri, keçmiş xunta rəhbərlərinin saxlanaraq Bakıya gətirilməsi tam məğlubiyyət deməkdir. Onlar artıq Türkiyə və Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının mənasız olduğunu anladılar. Çar imperiyası, SSRİ dövründə onlara şans verildisə, indi belə şans da yoxdur. Azərbaycan müstəqil, güclü dövlətdir. Türkiyə isə daha güclü, üstəlik NATO üzvü olan dövlətdir. Ermənilər bundan sonra harada iddia qaldıra bilər?

- **Gürcüstanda Cavaxetiya və başqa yerlərdə. Qeyd etmək lazımdır ki, kilsə ideologiyası dəyişmiş. Kilsə xadimləri məsələləri dini müstəvidə deyil, milli müstəvidə həll edirlər. Minillər öncə yaradıldıqları ideya birdən-birə yox ola bilməz. Hərçənd, buna qarşı çıxan ermənilər var. Hətta Paşinyan da Ağın dağının emblemə qoyulmasının əleyhinə olduğunu ifadə edib. Təəssüf ki, bu açıqlamalara diqqət edilmir. Əksinə, bu, birliyin atributu hesab edilir.**

- **Qarabağı tərk edən ermənilər üçün mümkün olan hər şərait yaradılır. Amma beynəlxalq humanitar missiya çərçivəsində müəyyən dövlətlər, məsələn, ABŞ, İtaliya ermənilərə maddi yardım ayırır. Necə hesab edirsiniz, bu vəsait**

Ermənilər terrora əl atə bilər - təhlükəsizlik ekspertinin şərh

"ASALA"-nın yenidən dirçəlməsi ilə bağlı məlumatlar var; **İlham İsmayıl**: "İstər kilsə, istərsə də Qarabağı tərk edən ermənilərə ayrılan pulların terrorçuluğa yönəldilməsi gözləniləndir, çünki..."

dolayı yolla terrorçuluğa yönəldilə bilərmi?

- Tamamilə mümkündür. Bu gün istər kilsə, istərsə də Qarabağı tərk edən ermənilərə ayrılan pulların terrorçuluğa yönəldilməsi gözləniləndir, çünki hələ SSRİ dövründə, hətta öncəki illərdə imkanlı ermənilər gizli şəkildə Hayastan fonduna pul köçürürdülər. Erməni terrorçuları Türkiyədə bu fonda pul köçürmək istəməyən erməniləri belə qətlə yetiriblər.

- **Keçmiş xunta rəhbərlərinin saxlanaraq Bakıya gətirilməsi erməni lobbisini ayağa qaldırır. Terrorçuluq fəaliyyətindən əlavə, onlar nələrlə edə bilər?**

- Erməni mətbuatına fikir verirəm, sözügedən şəxslərin tutulması ilə bağlı heç bir kampaniya aparılmır. Görünür odur ki, Paşinyan hakimiyyətinin onlara münasibəti mənfi idi. Saakyan, Quakasyan Paşinyanın rəqiblərinin - Köçəryanın, Sarksyanın adamları idi. Perspektivdə müəyyən kampaniyalar aparıla bilər. Lakin indiki mərhələdə bunu etmək əvəzinə, Fransa, Avropa Parlamentinin Azərbaycana qarşı sanksiya tətbiq etməsinə çalışırlar. Qatı anti-Azərbaycan mövqeyində olan Fransa istər Makronun, istərsə də xarici işlər naziri Kolonnanın simasında görünən odur ki, bunun heç bir xeyri yoxdur. Sanksiya məsələsi gündəmdə deyil. Tutulanların azad olunması əvəzinə, Azərbaycanı beynəlxalq qınaq hədəfinə çevirmək üçün çalışırlar. Avropa Parlamenti saxlananları siyasilər adlandırır. Halbuki, onlar hərbi və başqa cinayətlərə görə həbs olunublar. Qəzəli, dini və etnik baxımdan yanaşırlar. Hüquqi

tərəfdən yanaşırlar, görərlər ki, Arayik Arutyunyan Gəncəyə raket atılması əmrini verdiyinə görə saxlanıb. Bako Saakyan və digərləri isə serial cinayətlər törədiblər.

- **Köçəryan və Sarksyanın adını çəkdiniz. Onlar necə, vəziyyətdən istifadə edib terror aktlarının təşkilində iştirak edə bilər?**

- Köçəryan və Sarksyan bunu Arayik kimi açıq formada etməyəcək. Onlar buna əl atsalar, gizli şəkildə Livandakı, Fransadakı, hətta Ermənistanın terrora meyilli şəxslərdən istifadə edəcəklər. Yada salaqlar ki, Bakıda metro stansiyalarında törədilən terror aktında başqa millətin nümayəndəsindən istifadə ediblər. Yəni, terror üçün müxtəlif variantlardan istifadə oluna bilər.

- **Erməni lobbisi, erməni milyarderləri də terrora maliyyə dəstəyi verməyə davam edəcəklər...**

- Bu gün konqresmenlərdən tutmuş jurnalistlərə qədər, hətta Samanta Pauelə də ciddi əlaqələr qura bildikləri üçün deyə bilərik ki, terror üçün pul ayırmaq onlar üçün çətin deyil. Təbii ki, bu gizli şəkildə olacaq. Bütün erməni milyarderləri buna potensial maliyyə dəstəyi verənlərdir. Onlardan biri Rusiya erməniləri ittifaqının prezidenti Ara Abramyanıdır. Argentinada yaşayan Eduardo Eurnekyan Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin (BCM) keçmiş prokuroru Luis Moreno Okampunu pulla ələ aldı və o 2 aydan çox Azərbaycana qarşı cinayət işləri qaldırmaqla məşğul oldu. Bir sözlə, ermənilərin terror üçün maliyyə imkanları heç zaman tükənməyib.

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Məşavət"

Rusiya prezidenti Vladimir Putin bir daha bəyan edib ki, dollar əsasında yaradılmış global maliyyə sistemi tədricən dağılır. Bu fikirləri o, "Valday" beynəlxalq diskussiya klubunun plenar iclasında çıxışı zamanı deyib.

Putinə görə, Bretton Woods sistemi - bir vaxtlar dollar əsasında yaradılıb və getdikcə dağılır: "Axı valyuta bu valyutani buraxan ölkənin iqtisadiyyatının gücünün törəməsidir. Amerika iqtisadiyyatının dünya ÜDM-də payı azalır - bu da göz qabağındadır".

Rusiya prezidenti həmçinin deyib ki, Bretton Woods sistemi dəyişdirilməlidir və ABŞ rəsmiləri dollarla ödənişləri məhdudlaşdıran zaman "öz ayaqlarına güllə atırlar": "Artıq dedim, çoxları Bretton Woods sisteminin köhnəliyini düşünür. Bunu təkmən demirəm, bunu deyənlər ekspertlər, Qərb ekspertləridir. Bu, məsələn, inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatların borc öhdəlikləri kimi çirkin hadisələrə gətirib çıxarır. Əlbəttə, bu, mütləq, dünya sisteminə dolların tam hökmranlığının nəticəsidir. Mövcud sistemin dəyişdirilməsi baş verəcək, bu, vaxt məsələsidir".

Rusiyalı maliyyə analitiki, iqtisad elmləri namizədi Mixail Belyayevə görə, "Çin yəni dünyanın ən etibarlı valyutasına çevrilib". O hesab edir ki, bu xarici valyuta ayrı bir vahid deyil, iqtisadiyyatdan əldə edilir. "Yuana üstünlük verilməlidir, çünki o, ciddi nəzarət edilən etibarlı iqtisadiyyata əsaslanır. Xüsusən də Çin iqtisadiyyatı dünyada daim yeni üfqləri fəth etdiyi üçün".

O hesab edir ki, Amerika iqtisadiyyatının dəfn mərasimi hələ tezdir və Amerika dolları etibarlı xarici valyutalar arasında ikinci yerdə olmalıdır. Üçüncü yeri isə avro tutur. Ekspert əmindir ki, bu üç valyuta arasından seçim etmək lazımdır.

Qeyd edək ki, hazırda Rusiya rublu dollar qarşısında sürətlə dəyər itirir. Bir dollar 101 rubldan yuxarı ticarət olunur. Ekspertlərə görə, bunun əsas səbəbi Rusiyanın əldə etdiyi dolların idxal üçün yaranan tələbi qarşılaya bilməməsidir və bu proses getdikcə daha da sürətlənəcək...

Dolların dünya iqtisadiyyatındakı mövqeyini itirməsi məsələsinə gəlincə, Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) məlumatına görə, ABŞ valyutasının dünya valyuta ehtiyatlarında payı 2022-ci ilin sonunda 0,44 faiz bəndi

Dünyanın ən etibarlı valyutası: dolların yerini nə tutacaq - təhlil

Ekspert: "Global maliyyə dollardan yaradılan binada dövr edirsə, daha etibarlısını inşa etmədən onu yıxsaq, necə olar?"

rım etməyə maraqlıdır və hazırkı şərtlərdə ən uyğun yol nədirsə onu da edir.

Dolların bu binasını yıxmaq üçün gerek həmin trilyonları bəsləyəcək başqa nəşə ortaya çıxsın. Hər dəfə hay-küy olanda dollara qaçış daha da güclənir, bu da hamiyə ziyan verir. Demirəm, bu sistem elə belə də davam etsin-etməsin, amma bunu özümüz qurmuşuq, hamımız - Amerikası da, Amerika olmayanı da. Alternativini qurmaq asan olmayacaq".

F.Hüseynli deyir ki, ABŞ-nin nəhəng borcunun arxasında dolların rezerv valyuta olması dayanır: "Dünya maliyyə sisteminə zəmanət rolunu Amerika borc kağızları oynayır. Pullar qeyd etdiyim binanın içində gəzəndə və qalxıb-düşəndə borc yaranır. Pulun yoxdur, amma ticarət lazımdır - borc verən tapılır (ticarətin tərsi pul dövranıdır). Pulun borcla dövranı üçün də zəmanət lazımdır. Kiməsə risk alırsa kiməsə onu sığortalayır. Bütün maliyyə modellərinə baxanda görürük ki, içində geri ödənmə riski olmayan borclara istinad var. Niyə? Çünki sistemin işləməyi üçün zəmanət lazımdır. Ən yaxşı zəmanət nədir - Amerika borc kağızları. Böyük bazar, geri ödənməsi hələ ki, problemsiz (borc al ödə), həm də alıb-satmaq asandır. Deməli, hamı əlində bu kağızlarla hər qapıya gedə bilər. Risk alan da, risk sığortalayan da, binanın içində ofisdə çay içəndən tutmuş balkon artıran, mansard tikənlərə qədər hamının pul hərəkəti bu kağızlardan asılıdır. Bu bazarda iki cür qıtlıq yaranır - birbaşa dollar qıtlığı və zəmanət qıtlığı. Bəzən bir-birini tarazlayırlar, bəzən isə yuxarı qaldırırlar, bəzən də aşağı. Amma borca tələb azalmır, vəziyyət çox pisləşəndə hamı pulunu qorumağa yer axtarır, bax elə onda da zəmanət yada düşür. Yəni rezerv valyutani bu sistem də bəsləyir".

□ Dünya SAKİT,
"Yeni Müsavat"

azalaraq 58,36 faizə düşüb. Bu, son 27 ilin minimum göstəricisidir.

BVF avronun dünya valyuta ehtiyatlarında payının 0,12 faiz bəndi azalaraq 20,47 faizə, yuana 0,11 faiz bəndi azalaraq 2,69 faizə, Yapon yenisinin 0,01 faiz bəndi azalaraq 5,51 faizə düşdüyünü bildirir.

Bu arada dünya valyuta ehtiyatlarında Avstraliya dolları 0,12 faiz artaraq 1,96 faiz, İsveçrə frankı isə 0,6 faiz artaraq 0,23 faiz təşkil edib. Kanada dolları 2,38 faiz səviyyəsində qalıb. Digər valyutalar isə 0,36 faiz bəndi artaraq 3,45 faizə yüksəlib.

Mütləq ifadədə il ərzində dollar ehtiyatları 8,7 faiz azalaraq 6,471 trilyon dollara, avro ehtiyatları 8,5 faiz azalaraq 2,27 trilyon dollara, yapon yeni 8,2 faiz azalaraq 610,9 milyard dollara, funt sterlinq 5,3 faiz azalaraq 548,9 milyard dollara düşüb. İsveçrə frankı ilə ehtiyatlara qoyulan investisiyalar mütləq ifadədə 21,7 faiz artaraq 25,3 milyard dollara, qeyri-ehtiyat valyutaları isə 2,8 faiz artaraq 382,8 milyard dollara çatıb.

Hazırda global ödənişlərdə dolların payı sürətlə artır. Belə ki, beynəlxalq bank xəbərşəmə sistemi olan SWIFT-lə reallaşan ödənişlərdə dolların payı rekord həddə çatıb. SWIFT-in yaydı-

ğı statistikaya əsasən avqust ayı ərzində beynəlxalq ödənişlərin 48,03 faizi dollarla həyata keçirilib. Bu, iyulda 46,5 faizdən 2 faizə dək çox olmaqla statistikanın aparıldığı son beş ildə maksimumdur.

Sistemlə reallaşdırılan beynəlxalq ödənişlərdə avronun payı azalıb - iyulda 24,42 faizə qarşı avqustda 23,2 faiz təşkil edib. Bu, beynəlxalq sistemin hesabatı dövründə Avropa valyutası üçün rekord aşağı göstəricidir.

Beynəlxalq ödənişlərdə ən çox istifadə edilən valyutaların reytingində üçüncü yeri Britaniya funtu tutur ki, onun payı iyulda 7,63 faizdən avqustda 7,14 faizə enib. Sonrakı yerlərdə payı 3,51 faizdən 3,68 faizə yüksələn Yapon yeni və 3,06 faizdən 3,47 faizə yüksələn Çin yuana gəlir.

Dolların belə hökmran mövqeyini yaxın və ortamüddətli dövrdə itirərək dünyanın əsas valyutası rolundan çıxması realdır? Maliyyəçi alim, Şimali Dakota Universitetinin professoru Fariz Hüseynlinin sözlərinə görə, çox adam dollar sistemini pis başa düşür, ticarəti bir az anlasa da dollara dayanıqlı maliyyə sistemini heç başa düşmür: "Sistem kompleksdir, hər tərəfini anlamaq mümkün

deyil, amma təməl daşlarını heç olmasa başa düşək. Bir bina fikirləşin, mərtəbələr arasında pilləkənlər var, liftlər var. Birinci mərtəbədə FED və bankların rezerv hesabları var. İkinci mərtəbədə banklar və onların müştəriləri var - biznes və şəxslər.

Üçüncü mərtəbədə bank olmayan "kölgə banklar" var. Onlar da pul yığır, kredit verir, fondlaşdırır və s. Bunlar Amerika daxilində olan mərtəbələrdir və hamısının çoxlu fərqli otaqları var.

Amma əsas böyük bazar dördüncü mərtəbə və onun üstündədir - Amerikadan kənarda. Lap 1960-lardan başlayan Avrodollar sistemi dördüncü mərtəbədədir. Amerikadan kənarda dollar hesabları o vaxtdan Avrodollar adlanıb.

Avrodolları indi depozit kimi fikirləşməyin, kreditləşmə kimi fikirləşin. Ticarətin və yatırımların kreditləşməsi. Amerikadan kənarda banklar dollarla kredit verir və depozit yaradır, ya toplayır.

Amerika istəsə də, istəməsə də, Amerikaya sərf etsə də, etməsə də, bu sistem yaranıb və bunu yaradanlar daha çox Amerikadan kənarda olub.

Beşinci mərtəbəyə gələk, burada risklər qat-qat artır. Baş gicəllənir. Kredit riskindən çox likvidlik və dollar ris-

ki. Burada svpp, forvard və oxşar törəmə bazarları var. Banklara dollar riskini idarə etmək üçün lazımdır, amma həm də likvidliyi təmin edir. Bax sırf bu bazarın miqdarı 70 trilyonu keçir və bunun da 90 faizi dollardadır. Bundan yuxarıdakı mərtəbələri heç demirəm".

Ekspert qeyd edir ki, gündə dünyada 5-6 trilyonluq pul axışı gedir: "Bunun çox böyük hissəsi (80-90 faizi) dollarlardır. Bax, bu pul həmin bu binanın mərtəbələri arasında gedir gəlir. 2008-də bir güclü şok oldu - dünya maliyyə sistemi niyə çökdü. Çünki bu binanın mərtəbələri arasında "pilləkənlər" uçdu, "lift" xarab oldu. FED "xilaskar" kimi meydana girib dedi mən əlavə lift tikirəm və sizə əlavə dollar göndərəm. Ondan sonra hər dəfə kiçik böhran çıxanda yeni liftlər tikir - repo bazarında, məsələn.

Bu bina sağlam bina deyil, amma dünyanı da bu binadan köçürə bilməzsən, başqa bina yoxdur, qura bilmirsən və qurmaq üçün gərək bu bina çöksə, ya da nəşə başqa bir yol ola. Uzun sözün qısası, bir binanın havası da, suyu da, nə bilim suvağı da, rengi də, zəncəfli, kəlağayısı və s. hamısı dollarla hörülüb-sə, o binanı dağıtmağa çox da tələsməyin. Çünki insanlar ticarətə, gəzməyə və yatı-

Oktabrın 6-da Milli Məclisin payız sessiyasının növbəti iclası keçirildi. Spiker Sahibə Qafarova bildirdi ki, gündəliyin birinci məsələsi Milli Məclisin bəyanatı ilə bağlıdır. Ardınca Sədr Avropa Parlamentinin Azərbaycan əleyhinə qəbul etdiyi qərəzli qətnamə barədə danışdı.

Sədr bir gün öncə Avropa Parlamentində Azərbaycanı hədəf alan çirkin siyasi aksiyanın təşkil olunduğunu söylədi: “Ölkəmizə qarşı böhtanlar üzərində qurulan qərəzli bir qətnamə qəbul edilib. Belə bir qeyri-obyektiv sənədin ortaya çıxması onu göstərir ki, Avropa Parlamentində bəzi qüvvələr Azərbaycanın həyata keçirdiyi anti-terror tədbirləri, Qarabağ bölgəsində suverenliyimizin tam bərpa olunması, münafişlərin tarixə qovuşması ilə heç cür barışa bilmirlər. İşğal dövründə mövcud olmuş və artıq özünü buraxmış qondarma qurumun dəstəklənməsi separatizmə rəvac verməyə yönəlib.

Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin Azərbaycan cəmiyyətinə reintegrasiya üçün Azərbaycan dövləti tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin görməzliyə vurulması Avropa Parlamentinin ikili standartlardan əl çəkə bilmədiyini göstərir. Azərbaycan etnik təmizləmədə ittiham edilməsi isə siyasi məsuliyyətsizliyin ən bariz nümunəsidir. Qeyd etmək lazımdır ki, sözügedən sənəd əsasən Fransalı deputatların təşəbbüsü ilə hazırlanmış və müzakirəyə çıxarılıb. Bu da heç də təsadüfi deyil, çünki Fransa bu gün bütün dəyərləri bir kənara qoyaraq, açıq-aşkar təcavüzkar Ermənistan dövlətinin yanında yer alıb. Ancaq həm Fransada, həm də bəzi digər ölkələrdə və təşkilatlarda Azərbaycanın uğurlarını həzm edə bilməyən qüvvələr bilsinlər ki, bütün cəhdləri əbəsdir. Haqq-ədalət Azərbaycanın tərəfindədir”.

Spiker qeyd etdi ki, Azərbaycan güclü dövlətdir və xalqımızı yenidən fəlakətə sürükləmək istəyən qüvvələrin qarşısını almağa qadirdir.

“Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin dediyi kimi, “uzaqda, Avropada yerləşən dırnaqarası erməni cəfakəşləri bilsinlər - nə qədər uzaq dursalar bizim bölgəmizdən, o qədər də bölgə rahat nəfəs alacaq və biz bunu təklif edirik”, - S.Qafarova bildirdi.

Komitə sədri Səməd Seyidov AP-in qətnaməsinin qərəzli və qəbulolunmaz olduğunu söylədi. Bildirdi ki, Avropa Parlamenti Qarabağla bağlı planlarının boşa çıxdığını gördüyü üçün belə qərəzli sənəd qəbul ediblər. “Bu qətnamə gücsüzlük, qlorxaqlıq, irqçilik qətnaməsidir”, - komitə rəhbəri əlavə etdi. “Gələn etiraf edək ki, Avropa Parlamenti tərəfindən Azərbaycanı qarşı qəbul edilən ilk qətnamə deyil. Amma bildirim ki, heç kim Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təhdid edə bilməz. Təbii ki, biz qətnamənin üzərindən xətt çəkəcəyik. Elə bu qərəzli mövqe Avropa Parlamentini idarə edən yüksək səviyyəli qüvvələr tərəfindən rədd edilib. Bildirim ki, parlamentdə bu qətnamə qəbul olunduqdan sonra Qranada Avropa liderləri bildirdilər ki, sanksiyaların heç bir yeri yox-

Milli Məclisdən Avroparlamentin qərəzli qətnaməsinə sərt etiraz - bəyanat

Sahibə Qafarova: “Azərbaycanın uğurlarını həzm edə bilməyən qüvvələr bilsinlər ki, bütün cəhdləri əbəsdir”

dur. Bu qətnamədə digər qətnamələr kimi tarixin zibilliyinə atılacaq. Heç bir qətnamə Azərbaycanı dayandıra bilməz”, komitə sədri bildirdi.

“Avropa Parlamentinin qəbul etdiyi qərar hər birimiz üçün ürəkbulandırıcı oldu. Hamımız bilir ki, Avropa İttifaqı bir xristian klubudur. Uzun illərdir ki, qardaş Türkiyəni bu ittifaqa buraxmırlar və bunun da kökündə Türkiyənin müsəlman ölkəsi olması dayanır”. Bunu deputat, Milli Məclisin hüquq siyasəti və dövlət quruluşu komitəsinin sədr müavini Qüdrət Həsənzadə söylədi. Qeyd etdi ki, Avropada güclü erməni diasporunun olduğunu, islamofobiyanın çox geniş yayıldığını bilirik: “Məhz Avropanın ədalətsiz mövqeyi nəticəsində, hansı ki 1988-ci ildə erməni separatizmi baş qaldırdı və onlar bu separatizmi dəstəklədilər. Separatçılara maliyyə yardımı ayırdılar, Ermənistanı işğalçı dövlət kimi tanımadılar, Ermənistanı sanksiya tətbiq etmədilər. Nəticədə Ermənistan etnik təmizləmə siyasəti həyata keçirdi. Bu siyasəti də çox acımasızcasına, azərbaycanlılara münasibətdə ağır işğəncələrə yol verməklə, qarlı, soyuq havada onları ayaqyalın öz ev-eşiklərindən qovmaqla, insanları qovub Araz çayına tökməklə etnik təmizləməni həyata keçirdilər. Amma Avropa o zaman bunları görmədi, Ermənistanı sanksiya tətbiq etmədi, Ermənistanın bu hərəkəti pisləmədi. İndi erməni ermənilər özləri Azərbaycanın qanunları çərçivəsində yaşamaq istəmərlər və Qarabağdan köçüb gedirlər, bunu etnik təmizləmə adlandırırlar. Halbuki Azərbaycan polisi onlara su, qida verir və onları sərhədlərimizlə birlikdə hörmətlə yola salırlar. Bütün bunlar onu göstərir ki, biz nə etsək

də Avropanın bizə münasibətini dəyişə bilmərik. Bu, o halda ola bilər ki, biz, öz hüquqlarımızdan imtina edək. Əlbəttə, Azərbaycan buna getməyəcək. Azərbaycan 90-cı illərin Azərbaycanı deyil. Azərbaycan güclüdür, onun güclü, təbii müttəfiqləri var. Ona görə də Avropa Birliyi bu tipli qərarlar qəbul etməklə yalnız Avropada islamofobiyanın nə dərəcədə güclü olmasını göstərəcək. Azərbaycana münasibətdə bu ölkələrin nə qədər nifrət dolu hisslər yaşadığını nümayiş etdirəcək, münasibətlərimizə ziyan vuracaq”.

Q.Həsənzadə vurğuladı ki, Azərbaycan hər bir halda onsuz da öz ərazi bütövlüyünü bərpa edib: “Öz ərazilər üzərində dövlət suverenliyini təmin edib. Bu yoldan bizi hədəflər, qorxutmaqla heç kim çəkəndirə bilməz və Avropa Parlamentinin qəbul etdiyi rüsvayçı qərar onların tarixində Azərbaycan-Avropa Birliyi münasibətlərində qara ləkə olaraq qalacaq”.

Deputat Vahid Əhmədov bildirdi ki, Azərbaycan ordusu bir günlük antiterror tədbiri ilə Qarabağdakı cinayətkar rejimi darmadağın edərək, ərazi bütövlüyümüzü tam təmin eləyib. “Başda Fransa olmaqla bir sıra Avropa dövlətləri Azərbaycanın qələbəsinə qəbul edə bilmir”, - deyən V.Əhmədov rəsmi Parisin tənqidatlarından əl çəkmediyini vurğuladı. Bildirdi ki, Fransa XİN rəhbəri Ermənistan səfəri zamanı Ağrıdağın fotosunu çəkib, yaymaqla növbəti tənqidatçı addımı atdı.

Bütün bunlara baxmayaraq, Qranada görüşündə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması ilə əlaqədar sənədin imzalanmasına toxunan deputat bildirdi ki, faktiki olaraq Fransa prezidentinin Qranada Azərbaycanı qarşı planları fiaskoya uğradı.

V.Əhmədov bildirdi ki, Azərbaycan indiki situasiyada Azərbaycan əsas üç məsələni tez bir zamanda həll etməlidir: “Ermənistan ilə sülh müqaviləsi imzalanması; Rusiya sülhməramlılarının bölgədən təcridən çıxarılması; Xankəndində idarəetmə və icra orqanlarının fəaliyyətinin təşkil edilməsi”.

Deputat Aydın Mirzəzadə də dedi ki, biz bu qətnaməni qətiyyətlə rədd edirik: “Belə siyasətlə Azərbaycanı müstəqillik məramından çəkəndirəcək mümkün deyil”.

Çıxışlardan sonra parlamentdə Avropa Parlamentinə etiraz bəyanatı hazırlamaq üçün komissiya yaradıldı. Spiker Sahibə Qafarovanın təklifi ilə deputat Namizəd Səfərovun sədrliyi, Aqiyev Naxçıvanlı, Elman Məmmədov, Tural Gəncəliyev və Razi Nurullayevin üzvlüyü ilə komissiya yaradıldı.

Komissiyanın hazırladığı bəyanatı deputat Tural Gəncəliyev təqdim etdi. Bəyanatda deyilir ki, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 2023-cü il oktyabrın 5-də Avropa Parlamentinin qərəzli və obyektivlikdən uzaq qətnamə qəbul etməsinə qəti etirazını bildirir və ölkəmizi hədəf alan bu hərəkəti şiddətlə qınayır: “Xatırladıq ki, Azərbaycanın Avropa Parlamenti qarşısında heç bir öhdəliyi yoxdur. Yaxşı olar ki, Avropa Parlamenti Avropada yaşayan erməni islamofobiya, antisemitizm, miqrantların hüquqlarının kütləvi və kobud şəkildə pozulması və digər bu kimi köklü problemlərlə məşğul olsun. Sözügedən qətnamə Fransa hökumətinin təhriki ilə əksəriyyəti bu ölkədən olan anti-Azərbaycan, islamofob deputatların saxta məlumatları əsasında hazırlanmışdır. Avropa Parlamentinin bu addımı onun ikili standartlara əsaslan-

dığının növbəti bariz nümunəsi olub, məsələlərə selektiv yanaşdığını sübut edir. Beynəlxalq səviyyədə tanınmış Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin 30 ilə yaxın davam edən işğalın doğurduğu ağır-acıya, etnik təmizləməyə, Xocalı soyqırımına, 1 milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünün taleyinə, şəhər və kəndlərin yerlə yeksan edilməsinə, tarixi, mədəni və dini irsin dağıdılmasına etinasızlıq göstərən Avropa Parlamentinin Azərbaycan ərazisində qalmaqla davam edən Ermənistan Respublikası silahlı qüvvələrinin birləşmələrinə və qanunsuz erməni dəstələrinə qarşı həyata keçirilmiş anti-terror tədbirlərindən sonra Ermənistan Respublikası tərəfindən yaradılmış qondarma qurumun müdafiəsinə yönələn

edir. Belə davranış həm də şovinizmin, ifrat sağ düşüncənin təzahürüdür. Bu yanlış siyasəti ilə Avropa Parlamenti Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz siyasətini təhlükə altına atır. Qətnamədə irəli sürülən iddialardan fərqli olaraq, Azərbaycan hökuməti Azərbaycan Respublikasının Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin Azərbaycan cəmiyyətinə dayanıqlı reintegrasiyasının təmin edilməsi və Azərbaycan dövlətinin himayəsindən istifadə etməsinə imkan yaradılması məqsədi ilə Qarabağ bölgəsində sosial, humanitar, iqtisadi və infrastruktur məsələlərinin həlli istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirir”.

Sənəddə deyilir: “BMT-nin, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının və digər beynəlxalq təşkilatların səsəndirdiyi bəyanatlara tamamilə zidd olaraq, Avropa Parlamentinin bölgədən könüllü getmiş erməni sakinlərin ərazidən zorla köçkün düşdüyünü iddia etməsi beynəlxalq ictimaiyyəti çaşdırmaq məqsədi daşıyır. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Avropa Parlamentinin rəhbərliyini korrupsiyaya qurşanmış destruktiv və qərəzli qüvvələri dayandırmağa, Cənubi Qafqaz bölgəsində yaranmış yeni reallıqları əks etdirən obyektiv sənədlər qəbul etməklə bölgədə sülh və sabitlik yaradılması səylərinə dəstək göstərməyə çağırır”.

Bəyanat yekdilliklə qəbul edildi.

Daha sonra gündəlikdəki digər məsələlərin müzakirəsinə keçildi. “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” qanuna əlavə və dəyişikliklərin edilməsi zamanı çıxış edən deputat çox ciddi arqumentlərə və konkret maddələrə əsaslanan çıxış etdi, rəsmi şəxslərə suallar ünvanladı.

Deputat Emin Hacıyev təklif etdi ki, MTK-ların sakinlərdən xidmət haqqının toplanması da nağdsız qaydada həyata keçirilsin: “Bilirik ki, burda kifayət qədər vəsait dövr edir. Bu vəsait nağdsız qaydada xərclənsə, bu sahəyə daha çox işçi heyətinin cəlb edilməsinə, nəticədə məşğulluğun artmasına nail ola bilərik. Bunun üçün bank hesabı açıla bilər. Bu vəsaitlər bank hesabına daxil olarsa təyinatı üzrə xərclənməsi də təmin edilə bilər”.

İclasda “Dövlət rüsumu haqqında” qanuna dəyişiklik layihəsi ilk oxunuşda müzakirəyə çıxarıldı. Musavat.com bildirir ki, layihəyə əsasən, Azərbaycan gətirilən mobil cihazların qeydiyyatına alınmasına görə dövlət rüsumunun dərəcələrinin azaldılması nəzərdə tutulur. Belə ki, bazar qiyməti 100 ABŞ dollarından çox olmayan və foto, videoçəkiliş və internetə çıxış funksiyaları olmayan mobil cihazlara 15 manat, bazar qiyməti 100 ABŞ dollarına qədər olduqda - 20 manat, bazar qiyməti 101 ABŞ dollarından 200 ABŞ dollarına qədər olduqda - 30 manat, bazar qiyməti 1001 ABŞ dollarından yuxarı olduqda 100 AZN rüsum tutulması təklif edilir.

Layihə müzakirələrdən sonra birinci oxunuşda qəbul olundu.

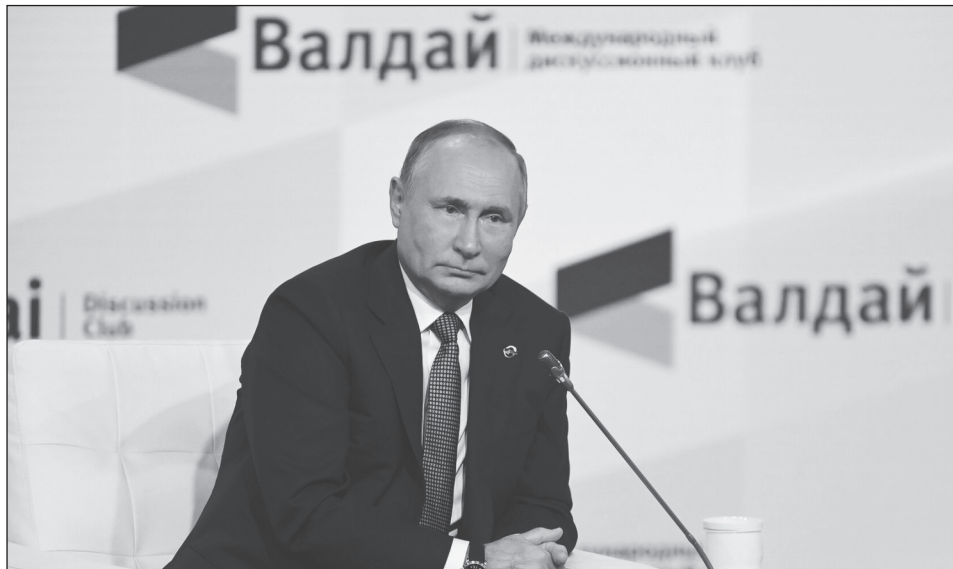
Elşad Paşasoy, “Yeni Məşavət”

Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin oktyabrın 5-də "Valday" Beynəlxalq Diskussiya Klubunun 20-ci illik Toplantısı çərçivəsində keçirilən plenar iclasda Qarabağ məsələsi ilə bağlı dedikləri çoxları üçün təəccüb doğurdu, təcavüzkar erməni cəmiyyətində isə şok effekt yaratdı. Xüsusilə, Kreml sahibinin Azərbaycanın müsbətində doğru səsləndirdiyi fikirlər geniş müzakirələrə səbəb olub.

Putinin əsas diqqət çəkən fikirlərindən biri Qarabağda fəaliyyət göstərən rus sülhməramlıları barədə oldu. O, böyük ölçüdə sülhməramlıların fəaliyyətinin vaxtından əvvəl başa çatmasının mesajını verdi. Eyni zamanda, həmin qüvvələrin 2020-ci ilin 10 noyabrında əldə olunan bəyanatdakı hüquqlarından başqa heç bir hüquqlarının olmadığını söylədi. Bu da Azərbaycan cəmiyyətində yaranan bəzi narahatlıqların üzərinə soyuq düş səpmiş oldu.

Putinin dediyi bu fikirlər isə çıxışının kulminasiya nöqtəsi oldu: "Qarabağ rəsmən Azərbaycanın tərkibinə keçdi. Müasir Ermənistan dövlətinin mövqeyi belə oldu. Biz nə edə bilərik?"

Putinin dediklərindən bu sitat da hər kəs üçün gözlənilməz olub: "Qarabağ öz müstəqilliyini elan edən zaman heç kəs onun müstəqilliyini tanımamışdı, hətta Ermənistan da... Düzünü desəm, bu mənə qəribə gəlir. Lakin qərar belə olmuşdu, onlar Qarabağın müstəqilliyini tanımamışdılar. Lakin Praqada onlar tanıdılar ki, Qarabağ Azərbaycana məxsusdur. Sonra isə 2023-cü ilin əvvəlində Brüsseldə analoji görüşdə bunu təkrar bəyan etdilər. Bizə bu barədə heç kim deməmişdi. Mən şəxsən bunu mətbuatdan öyrəndim. Azərbaycan hər zaman Qarabağı öz ərazisi hesab edib. Lakin Ermənistan Qarabağın Azərbaycan ərazisi kimi statusunu müəyyən edib. Bundan sonra Azərbaycan prezidenti görüşlərin birində mənə dedi ki, "görürsüz hamı qəbul edib ki, Qarabağ bizimdir. Sizin sülhməramlılarınız bizim ərazimizdədir". Bilirsiz, Qarabağın Azərbaycan ərazisi kimi statusu müəyyən ediləndən sonra sülhməramlılarımızın statusu keyfiyyətdə dəyişikliyə uğradı. Azərbaycan Prezidenti dedi ki, sizin sülhməramlıları bizim ərazimizdə yerləşir. Gəlin indi onların statusu ilə bağlı ikitərəfli əsasda danışaq. Ermənistan baş naziri Paşinyan da bunu təsdiq etdi, bəli, siz indi ikitərəfli əsasda razılaşmalısınız. Yəni ki, Qarabağ gəldi... İndi bu status haqqında nə istəyən demək olar. Bu, əsas məsələ idi, ötən on illiklər ətrafında hər şey onun (statusun-red.) ətrafında fırlanırdı.

"Rəsmi Moskva artıq reallıqlarla barışıb və..."

Putinin Valdaydakı açıqlamalarının şərh: "Bir müddət sonra Rusiya sülhməramlılarının Qarabağdan çıxacaqları ilə bağlı da siqnallar var"

Bitdi. Ermənistan onu həll etdi".

Sabiq maliyyə naziri, iqtisadçı alim Fikrət Yusifov "Yeni Məşavət"ə bildirdi ki, Putin Qarabağla bağlı çıxışında çox ciddi məqamlara toxunub: "Əslində Putin bu fikirləri Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımasına dair bəyanatından sonra da səsləndirmişdi. 44 günlük ikinci Qarabağ savaşındakı qələbəmizdən və bunun ardınca Qarabağ torpaqlarımızda suverenliyin bərpası üçün istiqamətimizdə atığımız addımlardan sonra Rusiya hər dəfə əndişələnirdi.

Rusiya prezidentinin və Rusiyanın digər rəsmilərinin çıxışlarında ikibaşlı fikirlər, sülh müqaviləsinin imzalanması ilə bağlı onların oynadıqları oyunlar, bizə əsas verirdi deyək ki, 44 günlük zəfərdən sonra da Rusiyanın Qarabağ siyasətində heç nə dəyişməyib. Onlar bu münasibət ocağının söndürülməsini necə ki, bütün tarix boyu istəməyiblər, indi də istəmirlər. Qarabağ probleminin həll edilməsi istiqamətində atığımız hər pozitiv addıma dərhal öz qərəzli mövqeyini rəsmi şəkildə ortaya qoyan Rusiya hökumətindən yaxşı bir xidmət göstərmiş oldu. O, bu addımı ilə Ermənistanı bir dövlət kimi məhv olmaqdan xilas etdi. Əslində hakimiyyətə gəldiyi ilk günlərdə Pa-

şinyan özü də Qarabağla bağlı gerçəklikləri o qədər dərinləndirərək deyirdi. Lakin hakimiyyətdə olduğu bir müddət sonra Qarabağ ətrafında hadisələrin inkişafı ona yaranmış durumda ən doğru yolun Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması olduğunu başa saldı.

Putin və onun komandası Paşinyanın onların xəbərlərindən sonra Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımasından şok olmuşdular. Onlar utanmadan deyirdilər ki, biz Qarabağı Ermənistanla verərdik, lakin Ermənistan bunu qəbul edib, saxlaya bilmədi.

Paşinyanın ərazi bütövlüyümüzü tanımaqla bağlı atdığı addımlardan sonra Rusiya rəsmilərinin çıxışlarına qulaq asdıqca, başa düşürsən ki, Rusiya həqiqətən də özünün murdar Cənubi Qafqaz siyasəti çərçivəsində Qarabağdakı münasibət ocağını əbədi saxlamağı düşünürmüş. Tarix boyu rus dövlətinin xarici siyasətinin fəlsəfəsi özge ərazilərdə xalqlar arasında qarşıdurma yaradıb, öz maraqlarını reallaşdırmaqdan ibarət olub. Və bu gün də Rusiyada hakimiyyətə demokratik dəyərlərə hörmətlə yanaşan bir şəxs gələrsə belə, o da rus xislətini dəyişə bilməyəcək və daha çox bunu istəməyəcək. Bunların ən böyük demokrati müstəqilliyin ilk illərində prezident olmuş, içki düşkünü Boris Yeltsin oldu. O da Qarabağ məsələsində lənətlənmiş rus çarı Pyotrun vəsiyyətlərinə söykənərək davranırdı. Biz bunun belə olduğunu onun hakimiyyəti

diğəniz dövlət bizim övladımızdır, bu səbəbdən sizin hər cür ərəkəşöylüyünüzü qəbul edirik, bircə bizi Ermənistanı qovmayın" desələr də, bu gedişlərin heç biri işləmir. Erməni xalqı Rusiyanın eybəcər Qarabağ siyasətindən bezib. Rusiya isə inanmaq istəmir ki, Qafqazda Ermənistanı artıq itirib.

Valdayda Putinin bir başqa mesajı isə Qarabağda qalmış "sülhməramlılarla" bağlı oldu. O, Prezident İlham Əliyevin Ermənistanın ərazi bütövlüyümüzü tanımasından və Qarabağda suverenliyimizin bərpa edilmə-

dir ki, məhz Fransa bölgəyə BMT sülhməramlılarının yerləşdirilməsi ilə bağlı böyük kampaniya aparırdı. Azərbaycan belə bir hal olarsa, problemin kökündən həllinin on illərlə dondurulacağını yaxşı bildiyindən buna qarşı idi. Amma son vaxtlar belə bir sülhməramlı missiyanın Azərbaycanın iradəsindən asılı olmadan bölgəyə yerləşdirilməsinin yolları barədə ciddi müzakirələr gedirdi. Bundan eyni zamanda, Rusiya da narahat idi. Çünki belə bir hadisə baş verəcəyi halda rus sülhməramlıları ya bölgədən çıxmalı idilər, ya da açıq şəkildə BMT çətrisi altında regiona gəlmiş sülhməramlılarla toqquşmalı idilər. Hər iki hal Rusiya üçün qəbul ediləməzdir. Birinci halda regiondan çıxmaq təsir dairəsini Qərbə təhvil vermiş kimi olacaqdı, ikinci halda isə Ukrayna bataqlığından çıxmağa çalışdığı bir zamanda yeni qaynar nöqtə yaradaraq demək olar ki, NATO ilə üz-üzə qalacaqdı. Sözsüz ki, bunların heç biri rəsmi Kreml qanə etməyəcəkdi. O səbəbdən Azərbaycanın apardığı anti-terror əməliyyatı ilə separatçı rejimi tam diz çökdürməsi həzirlənmiş planları dalana dirədi. Yuxarıda göstərdiyim səbəblərdən dolayı bundan Rusiya da öz dividendini götürdü. Onun üçün qırmızı xətt olan qərbin BMT qüvvələri adı altında, yaxud hansısa başqa bir statusda regiona girişi bloklandı. Azərbaycan isə təbii ki, daha artıqını qazandı. Artıq bir müddət sonra Rusiya sülhməramlılarının Qarabağdan çıxacaqları ilə bağlı da siqnallar var. Putinin Valdayda "Qarabağda demək olar ki, erməni yoxdur" deməsindən sonra, öz sülhməramlılarının məsələsini yalnız Azərbaycanla müzakirə edəcəyini bildirməsi də bu perspektivin tez reallaşma biləcəyinə işarədir. Yeni Qarabağda Azərbaycan qanunlarını və vətəndaşlığını qəbul edəcək ermənilər olacaqsadı, onların hər hansı sülhməramlılar tərəfindən qorunmağa ehtiyacı qalmayacaq. Çünki bunu Azərbaycan dövləti həyata keçirəcək. O səbəbdən hesab edirəm ki, Putinin Valdayda indiyədək görünməmiş şəkildə hadisələrə bu şəkildə obyektiv qiymət verməsi, yeni Azərbaycanı bütün istiqamətlərdən müdafiəsi kimi görünən fikirlər söyləməsi bizə qarşı olan xüsusi simpatiyasından irəli gəlmirdi. İlk növbədə, rəsmi Moskva artıq reallıqlarla barışıb və Azərbaycanın regionda öz sözü və mövqeyi olan dövlət kimi qəbul edib. Digər tərəfdən hazırda zəif durumunda Qərbin Qarabağ kartından istifadə etməklə uzun müddət regionda yerləşməsinin qarşısını almaq üçün bu mövqeyində israr etdi".

□ Cavanşir ABBASLI,
"Yeni Məşavət"

Həbsxanalarımızdakı "boş yerlər" -

Azərbaycanda ən çox hansı cinayətlər törədilir?

Çingiz Qənizadə: "Həmin məhkumları həbsxanada saxlayıb, xərc çəkmək mənasızdır"

Britaniya hökuməti Estoniya və bir sıra digər Avropa ölkələri ilə krallığın penitensiar müəssisələrində yer çatışmazlığı səbəbindən cinayətkarların onların ərazisindəki həbsxanalarda yerləşdirilməsi ilə bağlı danışıqlar aparır. Bu barədə "Times" qəzeti yazıb.

Bundan əvvəl ölkənin edliyyə naziri bildirib ki, hakimiyyət İngiltərə və Uelsdə mühakimə olunan cinayətkarların cəzalarını xaricdə çəkmə bilmələri üçün qanunvericiliyə dəyişiklik etməyi planlaşdırır. Krallığın Edliyyə Nazirliyi qeyd edib ki, əvvəllər Belçika və Norveçdə analoji tədbirlər görüb, onlar öz məhkumlarını Hollandiyadakı həbsxanalarda yerləşdiriblər.

Qəzetin qeyd etdiyi kimi, Britaniya həbsxanalarında yer çatışmazlığı müxtəlif cinayətlərə görə məhkumlar üçün orta cəzanın sərtləşdirilməsi fonunda müşahidə olunur. İngiltərə və Uelsdə hazırda cəmi 768 həbsxana var. Hökumətin proqnozlarına görə, dekabr ayına qədər Böyük Britaniyada 89 mindən çox məhbub olacaq.

Bəs Azərbaycanda hazırda neçə həbsxana var və onlarda vəziyyət necədir? "Boş yerlərimiz" nə qədərdir və daha çox hansı türmələrdə? Əhali sayına nisbətə məhbub göstəricisinə görə Azərbaycan dünyada neçənci sıradadır? Ölkədə ən çox hansı cinayətlər törədilir?

Qeyd edək ki, bir müddət əvvəl Avropa Şurası qrupa daxil ölkələrdə həbsxanalar və məhbublar barədə 2022-ci il üçün illik statistika açıqlanmışdı. Statistika görə Avropa Şurasına daxil ölkələrin həbsxanalarında toplam 981 min 575 məhbub var. Ən böyük "həbsxana əhalisi"nin isə Türkiyədə olduğu bildirilirdi. Belə ki, son məlumata görə, Türkiyə həbsxanalarında 303 min 945 məhbub saxlanır. Bu rəqəm İngiltərədə 79 min, Polşada 72 min, Fransada 70 min, Almaniyada 56 min, Ukraynada 48 mindir. Azərbaycan həbsxanalarında isə 22 min 334 məhbub olduğu bildirilir.

Əhalinin hər 100 min nəfərinə düşən məhbub sayına görə isə Azərbaycanın ilk üç-

lüyə daxil olduğu məlum olur. Belə ki, Türkiyə üçün bu rəqəm 355, Gürcüstan üçün 237, Azərbaycan üçün 217 nəfərdir. Ən aşağı məhbub əmsali Finlandiyada (50), Niderlandda (54), Norveçdə (56), Kiprdə (66) və Ermənistandadır (72). Məhbub sayı bir ildə ən çox Sloveniyada (+23%), Finlandiyada (+15%), Fransada (+15%), Şimali İrlandiyada (+13%) və Türkiyədə (+9.2%) artıb. Ermənistanda isə məhbub sayı 7.9 faiz artıb.

Məhbub sıxlığına gəldikdə, ümumən Avropa üzrə 2021-2022-ci illərdə həbsxanalardakı məhbub sıxlığı 4.8 faiz artıb. Sıxlıq hər 100 nəfərə 87.4-dən 91.6-ya yüksəlib. 7 həbsxana administrasiyası hər 100 yerə 105-dən çox məhbubun düşdüyünü bildirib. Bunlar Rumıniya (hər 100 yerə 124 məhbub), Kipr (118), Fransa (115), Belçika (115), Türkiyə (113), Yunanıstan (108) və İtaliyadır (107). Ən aşağı məhbub sıxlığı olan həbsxanalar Srpska Respublikasında (hər 100 yerə 40 məhbub), Ermənistanda (47) və Ukraynadadır (54). Azərbaycan üçün bu rəqəm hər yüz yerə 88 nəfərdir.

Hesabatda həmçinin bildirilirdi ki, Avropada hər 100 məhbubdan 5-i qadındır. Bu göstəricinin yüksək olduğu ölkələr - Kipr (9.5 faiz), Malta (8.6 faiz), Latviya (8.4 faiz) və başqalarıdır.

Ən aşağı göstərici Albaniya həbsxanalarındadır. Burada məhbubların 1.2 faizi qadınlardır. Azərbaycan üçün bu rəqəm 2.8, Ermənistan üçün 2.9 faizdir.

Avropa üzrə orta məhbubluq müddəti 8.5 ay olub. Azərbaycan bu statistikada ən uzun orta cəza müddətinə görə ilk beşliyə daxildir.

Portuqaliyada orta cəza müddəti 30.6 ay, Ukraynada 27.9 ay, Moldovada 27.7 ay, Azərbaycanda 27.2 aydır.

Ən qısa orta məhbubluq müddəti Kiprdə (1.3 ay) və İsveçrədədir (1.8 ay).

Cinayətlərə gəldikdə, 2022-ci il, yanvarın 31-ə olan məlumata görə Avropa üzrə məhbubların əksəriyyəti narkotik maddələrlə bağlı cinayətlərə görə cəza çəkir. Bu cinayətlər üzrə məhbubların 19 faizi məhkum edilib.

Sonrakı yerləri oğurluq (15 faiz), qətl və ya qətlə qəsd (14 faiz), quldurluq (10.8 faiz), cismani xəsarət yetirmə (10.3 faiz), zorlamadan başqa bütün cinsi cinayətlər (6 faiz), zorlama (5 faiz), yol hərəkəti qaydalarının pozulması (4.6 faiz), iqtisadi və maliyyə cinayətləri (3.9 faiz) tutur.

On ölkədə bütün məhbubların 25 faizindən çoxu narkotiklərlə bağlı cinayətlərə görə məhkum edilib. Belçikada belə məhbublar 51 faiz, Latviyada 43 faiz, Azərbaycanda 37 faiz və Türkiyədə 32 faiz təşkil edir.

Azərbaycanda məhbubların 14 faizinin qətlə görə cəza cəkdirdi bildirilir.

Mövzu ilə bağlı Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Çingiz Qənizadə "Yeni Müsavat"a danışib. Hüquq müdafiəçisi qeyd edib ki, Azərbaycan Respublikasında 17 cəzaçəkmə müəssisəsi və bir neçə qarışıq müəssisələr var:

"Qarışıq müəssisələr dedikdə bura istintaq təcridxanası, cəza rejiminə görə bir yerdə olan, lakin ayrı-ayrı korpuslarda və ərazidə yerləşən müəssisələr nəzərdə tutulur. Qarışıq müəssisələr Şekidə, Naxçıvanda aidıy-

yət üzrədir ki, məhkum ailələri yol baxımından çətinlik çəkməsinlər. Həmçinin qeyd etdiyim kimi, bir neçə də istintaq təcridxanası mövcuddur.

"Azərbaycanda cəzaçəkmə müəssisələrində "boş yerlər" nə qədərdir?" sualına cavab vermək çətinidir. Cəzaçəkmə müəssisələrində nəinki boş yer yoxdur, əksinə, böyük sıxlıqlar var. Məsələn, bu günlərdə monitoring etdiyimiz cəzaçəkmə müəssisələrinin birində 1150 yerə nisbətə 1700-1800 məhkumun olduğu müəyyən olunub. Digər cəzaçəkmə müəssisələrində də həmçinin bu cür sıxlıq var. Yəni, cəzaçəkmə müəssisələrində məhkumların sayı nəzərdə tutulandan qat-qat çoxdur. Ona görə də biz hüquq müdafiəçiləri bəyan edir, arzulayırıq, dövlət başçısına da müraciət edirik ki, amnistiya aktının verilməsinə üstünlük verilməlidir. Əfv sərəncamı ilə azadlığa çıxan məhkumların sayı təxminən 300-600 nəfər olur ki, bu da cəzaçəkmə müəssisələrinin sıxlığının azaldılmasına o qədər də təsir etmir. Amma amnistiya aktı verilərsə, təxminən 10 minə yaxın məhkuma şamil edilərsə, hər cəzaçəkmə müəssisəsində yüzlərlə adam azadlığa çıxmış olur".

Çingiz Qənizadənin sözlərinə görə ölkədə törədilən cinayət hadisələri əsasən narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərdir:

"Son aylarda cəzaçəkmə müəssisələrində monitoring apararkən bizə məlum olur ki, cəza çəkənlərin 50 faizdən yuxarı məhz narkotik vasitələrə görə həbs olunanlardır. Biz birmənalı olaraq narkotik istifadəçilərinin azadlığa buraxılmasının tərəfdarıyıq. Çünki onlar artıq xəstədirlər və narkotiksiz qala bilmirlər, 1-2 il həbsxana həyatı yaşadığından sonra yenə də gedib, əvvəlki əməllərinə davam edirlər. Belə olan halda da dövlətin onlara bir neçə il xərc çəkib, baxmasının heç bir mənası yoxdur. Hesab edirəm ki, bu məsələdə qanunvericilikdə daha humanist yanaşma mövcud olmalıdır.

Amma təbii ki, narkotiki

"Normativ hüquqi aktlar" informasiya sistemi yaradılacaq

Prezident İlham Əliyev "Dövlət orqanlarında (qurumlarında) normayaratma fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və bundan irəli gələn bir sıra məsələlərin tənzimlənməsi haqqında" fərman imzalayıb.

APA-nın xəbərinə görə, fərmana əsasən, "Normativ hüquqi aktlar" informasiya sistemi yaradılacaq.

Fərmanla "Normativ hüquqi aktlar" informasiya sistemi haqqında Əsasnamə" və "İcra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının layihələrinin hazırlanması, razılaşdırılması, qəbul edilməsi və dərc edilməsi qaydası haqqında Əsasnamə" təsdiq edilib.

Müəyyən edilib ki:

- "Normativ hüquqi aktlar" informasiya sistemi Nazirlər Kabineti, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları, digər dövlət orqanları, habelə nizamnamələrinə əsasən normativ hüquqi akt layihələrinin hazırlanmasında iştirak etmək səlahiyyəti olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və ya Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslər, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslər tərəfindən normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanmasını, digər dövlət orqanları (qurumları) ilə razılaşdırılmasını və yuxarı orqanlara təqdim olunmasını elektron qaydada təmin edir;

- Sistemin sahibi funksiyalarını Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, operatoru funksiyalarını Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi həyata keçirir.

Nazirlər Kabineti:

- normativ hüquqi aktların bu Fərmana uyğunlaşdırılmasına dair təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməli;

- Sistemin aparılması və saxlanması ilə əlaqədar xərclərin cari ildə dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş vəsait çərçivəsində maliyyələşdirilməsi üçün, növbəti illərdə isə dövlət büdcəsi layihələrində müvafiq vəsaitin nəzərdə tutulması üçün tədbirlər görməli;

- bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etməlidir.

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi:

- Sistemin formalaşdırılması və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər görməli;

- Sistemin "Hökumət buludu"nda yerləşdirilməsi üçün texnoloji mühiti təmin etməli;

- "Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları"nın təsdiq edilməsi və elektron hökumətlə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, Sistemin digər dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə əlaqələndirilməsini "Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi" vasitəsilə təmin etməlidir.

Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti:

- Sistemi mühafizə olunan telekommunikasiya kanalları ilə təmin etsin və həmin Sistemin təhlükəsizlik meyarları üzrə monitoringini həyata keçirməli;

- Sistemin informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə sahib və operatorla birlikdə zəruri tədbirlər görməlidir.

ölkəyə gətirən, onun satışını liq aradan götürülsün. Həm təşkil edənlərin cəzası daha Penitensiar xidmətin əməkdaşları normal fəaliyyət göstərə bilsinlər, həm də mənasız yerə bu adamları azadlıqdan məhrum edib, mənasız xərc çəkilməsin".

Beləliklə, bu məsələ ətrafında dövlətimiz ətraflı düşünməli, dünya təcrübəsini araşdırıb, tətbiq etməlidir ki, cəzaçəkmə müəssisələrində sıx-

Xalidə GƏRAY,
"Yeni Müsavat"

“Yeni Musavat” xəbər verir ki, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin Situasiya Mərkəzi ilə tanış olmaq imkanı qazanıblar. Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin rəisi Nazim Mahmudov bildirib ki, Şamaxı və Göygöl rayonunda quraşdırılan Doppler radar sistemi vasitəsilə atmosferdə baş verən dəyişikliklərin gündəlik müşahidəsi aparılır:

“Situasiya Mərkəzinə genişləndirilmiş avtomat hidrometeoroloji sistemə daxil olan hidroloji, meteoroloji stansiyalardan məlumatlar daxil olur. Proqnozlar da bu proses nəticəsində əldə olunur. Situasiya Mərkəzi 24 saat ərzində fəaliyyət göstərir və bütün məlumatlar həm ictimaiyyətə, həm də aidiyyəti dövlət qurumlarına gündəlik olaraq ötürülür. Yeni proqram təminatı vasitəsilə gələcəkdə mobil tətbiqlərin istifadəyə verilməsi mümkün olacaq”.

Situasiya mərkəzində 2 ədəd Doppler radar stansiyasının, 40 ədəd Avtomat hidroloji stansiyanın, 51 ədəd Meteoroloji stansiyanın, 4 ədəd dəniz hidrometeoroloji stansiyanın məlumatları xüsusi proqram təminatları ilə toplanır, eyni zamanda 37 ədəd müşahidə kamerası vasitəsilə real vaxt rejimində görüntülər vizuallaşdırılır.

İşğal azad edilən ərazilərimizdə də işlər gedir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında Ağdam, Kəlbəcər, Şuşa, Füzuli və Laçında 11 hidrometeoroloji, 5 meteoroloji stansiya fəaliyyət göstərir. Gələcəkdə Xankəndi, Xocavənddə 2 aqrometeoroloji stansiyanın quraşdırılması planlaşdırılır. Bu stansiyalar sözügedən ərazilərdə kənd təsərrüfatı sahəsinin, ümumilikdə iqtisadiyyatın inkişafına öz töhfəsini verəcək.

Mərkəzlə tanışlıq zamanı onu da öyrəndik ki, Azərbaycanda ilk dəfə elektron su xəritəsindən istifadə olunmağa başlanıb. Geodeziya və Kartoqrafiya Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Nazim İsmayilov məlumat verdi ki, bu xəritə vasitəsilə hansı ərazilərdə subasma olacağı barədə əvvəlcədən məlumat əldə etmək olur: “Əvvəllər bu lokal şəkildə olub. İndi isə idarəolunan şəkildədir. Məlumatların xəritədə əks olunması istənilən qərarların verilməsi üçün əhəmiyyətli sistemdir. Bu xəritə əvvəlcədən analizlərin aparılmasına imkan verir”.

Sadə dilə desək, su hövzələrindəki vəziyyəti öyrənmək üçün xüsusi hallar istisna olmaqla, artıq ərazilə-

Ağdam və Şuşada havanın keyfiyyətini ölçən stansiya quraşdırılacaq

Təhlükəli atmosfer hadisələrinin araşdırıldığı mərkəzdə bir gün

rə getməyə ehtiyac yoxdur. Biz də mərkəzlə tanışlıq zamanı interaktiv şəkildə Suqovuşan su anbarındakı vəziyyəti real vaxt rejimində müşahidə etdik, ən son məlumatları əldə etdik.

Milli Hidrometeorologiya xidmətinin Telekommunikasiya mərkəzinin direktoru Gülnarə Abbasova regionlarda olan hidrometeoroloji stansiyalardan gələn məlumatları qəbul edir. O bildirdi ki, 32 stansiya vasitəsilə respublika üzrə meteoroloji parametrlər müəyyən edilir: “Havanın minimal, maksimal temperaturu, nisbi rütubət və s. barədə daxil olan məlumatlar yoxlanılır. Əgər stansiyada məlumatların ötürülməsi ilə bağlı hər hansı problem varsa, bu dərhal belli olur və texniki qrupa bildirilir: hava şəraiti ilə bağlı internet xəttində problem yarana bilər, yaxud kimsə stansiyaya

zərər yetirə bilər və s. Məlumatların keyfiyyəti dərhal da məlumat verdi: “Respublika üzrə Bakıda 3, Gəncə və Sumqayıtda bir ədəd olmaqla, ümumilikdə 5 stansiya vasitəsilə havanın keyfiyyəti yoxlanılır. Adətən transsərhəd çirklənməsi zamanı toz konsentrasiyalarında nəticələr yüksək olur. Bəzi hallarda isə durğun havada, isti havada dəm qazı və azot-4 oksidin miqdarının normadan yüksək olması müşahidə olunur. 2022-2026-cı illər dövlət in-

vestisiya sənədinə əsasən gələcəkdə işğaldan azad edilən Ağdam və Şuşada stansiya quraşdırılacaq. Beynəlxalq ekspert qiymətləndirməsinə əsasən respublika üzrə 23 stansiya olarsa, tam qiymətləndirmə həyata keçirmək olar. Stansiyaların ölçmə radiusu təxminən 1 kilometrdir. Şuşa sənaye şəhəri olmadığı üçün hava keyfiyyəti amilini turistlər cəlb üçün istifadə etmək olar. Ağdam isə əksinə,

vestisiya sənədinə əsasən gələcəkdə işğaldan azad edilən Ağdam və Şuşada stansiya quraşdırılacaq. Beynəlxalq ekspert qiymətləndirməsinə əsasən respublika üzrə 23 stansiya olarsa, tam qiymətləndirmə həyata keçirmək olar. Stansiyaların ölçmə radiusu təxminən 1 kilometrdir. Şuşa sənaye şəhəri olmadığı üçün hava keyfiyyəti amilini turistlər cəlb üçün istifadə etmək olar. Ağdam isə əksinə,

sənaye şəhəri kimi inkişaf etdiriləcəyi üçün stansiya quraşdırılması labüddür. Yeri gəlmişkən, hələ 2021-ci ilin fevral ayında qayıdış başlamadan öncə Qarabağda ilk ölçmə aparılanda çox yüksək hava keyfiyyəti var idi. Zəngilan, Xocavənd, Qubadlı, Şuşa, Kəlbəcərdə havada oksigenin miqdarı 21 faiz idi”.

Radiometeorologiya mərkəzinin direktor müavini Vüsal Mirzəyev məlumat verdi ki, 2 ədəd Doppler ra-

dar stansiyası ABŞ-nin Baron sistemi əsasında fəaliyyət göstərir: “Hər iki radar sistemi 250 kilometrlik radiusda atmosferdə baş verən bütün hadisələri real vaxt rejimində vizuallaşdırır. Bu vizuallaşmalar əsasında proqnozlar tərtib olunur. Proqnozlar bürosunun ekspertləri tərəfindən analiz edildikdən sonra aidiyyəti orqanlara və ictimaiyyətə yönləndirilir. Bu radarların əsas üstünlükləri ondan ibarətdir ki, təhlükəli bulud sistemlərini aşkar edir və xəritədə vizuallaşdırır. Bu erkən xəbərdarlıq sisteminin bir parçası olaraq öncədən baş verə biləcək dolu, şimşək, intensiv yağış barədə məlumat almaq imkanı verir. Radarların hündürlüyə görə görünmə bucaqları var. Radialqalar heç bir maneəyə dəymədən buludlardakı prosesləri aşkarlayıb qəbuləddi sistemə ötürməlidir. 250 kilometrlik radiusda relyef şəraiti nəzərə alınır. Gələcəkdə Doppler radarlarının sayının artırılması, şimal-şərq və cənub zonalarında da quraşdırılması nəzərdə tutulur”.

Rejim məlumatlarının arxivləşdirilməsi mərkəzinin direktoru Vəfadar İsmayilov isə yaxın zamanda 5 ədəd meteoroloji və 5 ədəd hidroloji stansiyanın qurulacağını anonsunu verdi: “Meteoroloji stansiyalar 40-50 kilometr radiusu əhatə edir. Bəzi stansiyalar fermerlər üçün nəzərdə tutulub ki, 5 kilometr ərazini əhatə edir. Daha bir yenilik isə budur ki, yaxın aylarda xüsusi proqram təminatının alınması nəzərdə tutulur. Bu proqram vasitəsilə televiziya, mətbuata məlumatları avtomatik ötürə biləcəyik. Belə deyək, sistem stansiyalardan gələn məlumatları özü analiz edə biləcək. Bir stansiyanın quraşdırılması 4-6 ay müddətinə başa gəlir. Əgər stansiyanın buludluluq sensoru varsa, qurulmasına 200 min manat xərclənir. Əgər sözügedən sensor yoxdursa, 100-120 min manata başa gəlir”.

Qeyd etmək lazımdır ki, hidrometeoroloji proqnozların və erkən xəbərdarlıq sistemlərinin (hidroloji proqnozlar, gözlənilməz daşqın və sel proqnozları) təkmilləşdirilməsi hava şəraitinə və su ehtiyatlarının vəziyyətinə həssas olan ölkə əhalisinə və bütövlükdə ölkənin iqtisadiyyatına maksimum xidmət edir.

□ Nigar HƏSƏNLİ,
Fotolar müəllifə məxsusdur
Musavat.com

Son illərdə dünya ərzaq bazarında qeydə alınan bahalaşma, hökumətlərin bütün səylərinə baxmayaraq, davam edir. Əksər ölkələrdə yüksək inflyasiyanın əsas hərəkətverici qüvvəsi kimi ərzaq qiymətləri çıxış edir. Ərzaq qiymətlərinin bahalaşmasına baxmayaraq, onların istehlakında yol verilən israfçılığın qarşısını almaq mümkün olmur.

Qidaların zibilə atılmasının qarşısı alınacaqmı - problem

Azərbaycanda strategiya hazırlanıb, lakin...

BMT Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) hesablamalarına əsasən, qlobal qida tullantıları 1,6 milyard ton "ilkin qida ekvivalenti" həcmində qiymətləndirilir. Hər il dünyada ümumi ərzaq itkisi 1,3 milyard ton təşkil edir. Bildirilir ki, hər il itirilən və ya israf edilən qida yetişdirmək üçün lazım olan suyun bütün həcmi Rusiyadakı Volqa çayının illik axınına bərabərdir və ya Cenevrə gölünün ölçüsündən üç dəfə böyükdür.

Kalori baxımından qlobal qida itkisi və tullantıları istehsal olunan bütün qidaların təxminən 24 faizini təşkil edir. Əslində, insanlar üçün nəzərdə tutulan hər dörd qida kalorısından biri istehlak edilmir.

BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının 2021-ci ildə açıqladığı sonuncu "Qida tullantıları indeksi 2021" hesabatından aydın olur ki, hesabatın əhatə etdiyi 2019-cu il ərzində 931 milyon ton qida məhsulu zibilə çevrilib. Bu isə o deməkdir ki, ilboyu bütün qida məhsullarının 17 faizi israf edilib. Eyni dövrdə təxminən 690 milyon insan aclıqdan əziyyət çəkib. Qida tullantılarının miqyası barədə təsəvvür yaratmaq üçün hesabatda bildirilir ki, həmin tullantıları daşımaqdan ötrü 40 ton tutumlu 23 mindən çox yük maşını gerek olardı.

İsraf edilmiş qida tullantılarının 61 faizi evlərdə hazırlanmış qidaların payına düşür. İsrafın 26 faizlik bölümü xidmət sektorunda, 13 faizi isə pərakəndə satış nöqtələrində baş verir. Hesabatda deyilir ki, bir insan ömrü boyunca təxminən 70 min dəfə yemək yeyir ki, bu da toplam 25-30 ton qida deməkdir. Bu baxımdan, il ərzində israf edilən qida 30 milyondan çox insanın ömürboyu qidalanmasına yetə bilər. Digər tərəfdən, qida tullantıları ekoloji problemlərə də təsirsiz ötürmür. Belə ki, atmosferdəki zərərli qazların təxminən 10 faizi məhz qida tullantılarından qaynaqlanır.

Hesabatdan daha bir ilginc məqam ortaya çıxır: Evlərdə yaranan qida tul-

lantıları ilə bağlı problem gəlir dərəcəsinə baxmadan, əslində, bütün ölkələrdə müşahidə olunub.

Düzdür, nisbətən daha yüksək gəlirli və evdən kənarda yemək mədəniyyəti olan ölkələrin xidmət sektorunda qida tullantıları daha çox gözə çarpıb. Məsələn, xidmət sektorunda formalaşan qida tullantılarının dünyaya üzrə adambaşına ortalamada göstəricisi 32 kiloqram olduğu halda, ABŞ-də bu göstərici iki dəfə daha çox - yəni 64 kiloqram olub.

Hesabatın nəticəsinə görə, 2019-cu il ərzində Azərbaycanda adambaşına 93 kiloqram, toplam 935 min ton qida tullantısı yaranıb. Qida tullantılarının həcmi baxımından Azərbaycan bir çox ölkələrə geridə qoyub. Həmin göstərici ilə Azərbaycan aşağı nəticəli "az etibarlı" (low confidence) ölkələr qrupuna aid edilib. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Amerika qitəsindəki ölkələrdə qida tullantıları ilə bağlı adambaşına düşən orta göstərici - 69; Şərqi Avropada - 61; Qərbi Avropada - 65; Cənubi Asiyada - 66; Şərqi Asiyada - 64 kiloqram olub. Postsovet ölkələri arasında isə Azərbaycan Tacikistan və Gürcüstandan sonra, Ermənistanla birlikdə 3-cü yerdə qərarlaşıb.

Bütün bu israfçılığın əsas səbəbi qida istehsalının dünyaya üzrə qeyri-bərabər paylanmasıdır: qidanın çox mühüm hissəsi Avropada, Asiya-

sal olunur. Elə ən çox istehlak da bu ölkələrdədir - 4-də biri tullanmaq şərti. Halbuki BMT-nin məlumatına əsasən Asiya və Afrikanın kasıb ölkələrində 800 milyon insan aclıq çəkir. Dünya əhalisinin hər 9 nəfərindən biri daim doyunca yeməməyə məcburdur. Halbuki tullantıya çevrilən qida məhsullarının cəmi 25 faizi ilə onların hamısının illik qidalanması təmin oluna bilər.

Hesablamalara görə, hər il tullantıya çevrilən qida məhsullarını yetişdirmək üçün Çin ərazisi boyda torpaqdan, dünyada dövr edən şirin suyun 25 faizindən istifadə olunur.

BMT qida israfı ilə bağlı yaranmış təhlükəli vəziyyətlə bağlı həm hökumətləri, həm istehlakçıları, həm də istehlakçıları daha məsulyyətli davranmağa çağırır. Qurumun 2030-cu ilədək müəyyənləşdirdiyi hədəflərdən biri də adambaşına düşən qida israfının iki dəfə azaldılmasıdır.

Bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə qida israfçılığına qarşı tədbirlər gücləndirilir. ABŞ, Çin və bir sıra digər ölkələrdə qida tullantısına görə ictimai işə obyektlərinə vergi tətbiq olunur: tullantı çox olduqca, verginin dərəcəsi də yüksəlir.

Avropa Komissiyası isə bu ilin yayında əsas təbii resurslardan, xüsusilə də ərzaq sistemi, kənd təsərrüfatından dayanıqlı istifadə, qida və tekstil tullantılarının azaldılmasını nəzərdə tutan

tədbirlər paketini təsdiqləyib. Avropa Komissiyası sədrinin müavini Frans Timmermans Avropada qida və tekstil tullantılarının böyük həcmdə olduğunu deyir: "30 milyon avropalı gündəlik normal qidalana bilmədiyi, dünyada aclıq yenidən gücləndiyi bir dövrdə bu qədər qida tullantısı yaratmaq, sadəcə, qəbulolunmazdır".

Avropa Komissiyası Avropa Birliyi üzv dövlətlərinə 2030-cu ilədək emal və istehsal prosesində qida tullantılarını 2020-ci ilə müqayisədə 10 faiz, pərakəndə ticarət, restoran, ictimai işə, ev təsərrüfatlarında isə 30 faiz azaldılması öhdəliyi müəyyənləşdirib.

Avropa statistika qurumu olan Eurostat-ın məlumatına əsasən 2020-ci ildə Avropa Birliyində adambaşına 131 kq qida tullantısı yaranıb. Bu, 132 milyard avroluq qida məhsulları deməkdir. Qurumun hesablamalarına görə, ev təsərrüfatları, pərakəndə ticarət və restoranlarda qidanın 10 faizi tullantıya çevrilir.

Avropa Komissiyasının hazırladığı tədbirlər paketində qida və tekstil məhsullarından, sudan, gübrələrdən qənaətlə istifadə nəzərdə tutulur. Bu isə son nəticədə atmosfərə atılan istilikxana qazlarının həcmi azalmasını şərtləndirəcək.

Onu da qeyd edək ki, FAO tərəfindən Azərbaycanda qida itkisinin qarşısı alınması, azaldılması və

monitorinqi üzrə Milli Strategiya hazırlanıb. Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyindən verilən məlumata görə, sənəd "Mərkəzi Asiya üzrə Subregional Ofis ölkələrində ərzaq israfı və tullantısının azaldılması layihəsi" çərçivəsində hazırlanıb. Bildirilir ki, Strategiya hökumətin dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olmaq üçün, 2030-cu ilə qədər ərzaq tullantılarını 50 faiz, eyni zamanda qida təchizatı zənciri boyu ərzaq itkilərini azaltmaq məqsədilə hazırlanıb.

Strategiyada təqdim edilən yanaşma qida tədarükü zəncirinin bütün mərhələlərinə - istehsal, emal, paylama və istehlak dövrünə diqqət yetirməklə qida itkisini azaltmağa yönəldilib. Strategiya, həmçinin, qida istehsalına sərmayə qoyulan resursların təmin olunması və optimallaşdırılmasına şərait yaradan dairəvi dəyər zəncirinə keçidi dəstəkləyir. Bundan əlavə, strategiyaya qida itkisinin idarəedilməsinin tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi, qida tədarük zəncirlərinin səmərəliliyinin artırılması, qida məhsullarının bərpası və yenidən bölüşdürülməsi sisteminin yaradılması, problemin qarşısını almaq məqsədilə qida dəyər zənciri iştirakçıları və ictimaiyyət arasında məlumatlılığın artırılması və qida itkisinə nəzarət etmək, ölçmək və hesabat vermək məqsədilə milli potensialın gücləndirilməsi tədbirləri daxildir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2023-cü ilin yanvar-avqust aylarında pərakəndə ticarət şəbəkəsində istehlakçılara 35,7 milyard manatlıq, o cümlədən 20,2 milyard manatlıq ərzaq məhsulları, içkilər və bütün məmulatları, 15,5 milyard manatlıq qeyri-ərzaq malları satılmışdır. 2022-ci ilin yanvar-avqust ayları ilə müqayisədə pərakəndə ticarət dövryyəsi reallıqda 3,2 faiz, o cümlədən ərzaq məhsulları, içkilər və bütün məmulatları üzrə 2,1 faiz, qeyri-ərzaq malları üzrə 4,5 faiz artıb. Sə-

kiz ayda Azərbaycan əhalisinin təkcə ərzaq məhsullarına çəkdiyi xərc 18,6 milyard manat təşkil edib. Bu vəsaitlə əldə edilən ərzağın orta hesabla 25 faizini tullantıya çevrildiyini nəzərə alsaq, onda qida tullantılarının 50 faiz azaldılmasının Azərbaycan əhalisinin ərzaq xərclərinin 2,325 milyard manat azalmasına gətirib çıxara biləcəyini görürük. Lakin strategiyanın həyata keçirilməsi demək deyil. Çünki Azərbaycanda tullantıların toplanması və qeydiyyاتی sahəsində ciddi problemlər var. Xüsusilə kəndlərdə tullantılar kütləvi şəkildə və nizamı halda torpağa basdırılır ki, bu da onların uçotunu mümkün-süz hala gətirir.

Rəsmi statistikaya əsasən 2022-ci ildə ölkədə 3 milyon 984,1 min ton və ya əvvəlki ilə müqayisədə 5,4 faiz çox tullantı əmələ gəlib ki, onların da 66,7 faizini bərk məişət tullantıları, 33,3 faizini isə müəssisələrin istehsal fəaliyyəti nəticəsində yaranmış müxtəlif növ tullantılar təşkil edib.

Ötən il yaranmış 2658,3 min ton bərk məişət tullantılarının 78,3 faizi zərərsizləşdirilməsi məqsədilə poliqonlara daşınıb, 21,2 faizi enerji əldə edilməsi məqsədilə istifadə olunub, 0,5 faizi ölkə daxilində satılıb. Sənayedə və iqtisadiyyatın digər sahələrində əvvəlki illərdə yaranan qalıqlar daxil olmaqla, ötən il istehsalat tullantılarının 28,5 faizi müəssisələrdə xammal kimi istifadə edilib, 42,7 faizi ölkə daxilində satılıb, 3,8 faizi ixrac olunub, 13,8 faizi zərərsizləşdirilməsi məqsədilə poliqonlara daşınıb, 11,2 faizi isə müəssisələrdə qalıb.

Rəsmi statistika qida tullantılarının dair hesablamaya ya aparmır, ya da açıqlamır. Belə bir şəraitdə strategiyada qarşıya qoyulan hədəfə çatılıb-çatılmadığını müəyyənləşdirmək qeyri-mümkündür.

□ Dünya SAKİT, "Yeni Məşavət"

MUSAVAT

Son səhifə

N 180 (8316) 7 oktyabr 2023

Oktyabr

Rusiya təyyarəsində sərnəşin digərinə çəngəllə hücum etdi: “Düşündüm ki, şar kimi partlayacaq”

Rusiyanın “Aeroflot” şirkətinin Banqkokdan Moskvaya uçan təyyarəsində sərnəşin qarşısında oturmaq metal çəngəllə hücum edib və müxtəlif yerlərinə batırmağa başlayıb. Buna səbəb qarşısında oturan sərnəşin oturmaq təpəməsi və yelləməsi, ona rahat yemək yeməyə imkan verməməsi olub.

35 yaşlı Xabarovsk sakini Aleksey Fursov uzun uçuş zamanı rahat yemək yeməsi üçün masanı açdı. Amma qarşı oturmaqda sərnəşin daim hərəkət etdiyi və masanı silkələdiyi üçün Fursov yeməyini yeməkdə çətinlik çəkdi. Bu zaman Aleksey Fursov əsəbləşib, çəngəli götürüb və var gücü ilə digər sərnəşinə batırmağa başlayıb. Çiyindən, sinəsindən və kürəyindən üç zərbə vurmağı bacarıb. “Düşündüm ki, çəngəli batıracağam və şar kimi partlayaraq yox olacaq”, - deyərək, hərəkəti ilə bağlı açıqlama verərək bildirib.

Uçuş beləçiləri çəngəli onun əlindən alıblar, əllərini bağlayaraq plastik qandallar taxıblar və Şeremetyevo hava limanına endikdən sonra polisə təhvil veriblər.

Yerin orbitinin zibillənməsinə görə ilk cərimə

ABŞ-nin Federal Kommunikasiyalar Komissiyası Yerə yaxın kosmik məkanın tullantıların zibillənməsinə qarşı mübarizə çərçivəsində ilk dəfə olaraq cərimə tətbiq edib. Bununla bağlı “Dish Network” şirkəti cərimələnib. Şirkətə cərimə istismar müddəti bitmiş “EchoStar-7” rabitə peykinin orbitdən çıxarılması proseduru nu pozduğuna görə kəsilib. Qeyd edək ki, Yer orbitindəki kosmik tullantıların ümumi miqdarı 11 min ton həcmində qiymətləndirilir.

ABŞ-də 75 minə yaxın tibb işçisi etiraz edərək işdən çıxıb

ABŞ-də 75 minə yaxın tibb işçisi maaşlarının aşağı olması səbəbindən etiraz edərək işdən çıxıb. Məlumatla görə, etirazçıların hamısı təxminən 13 milyon insana xidmət edən “Kaiser Permanente”nin işçiləridir. Qeyd olunur ki, tətillər xəstəxanaya qəbul və “təcili olmayan prosedurlar”la bağlı problemlər yarada bilər.

Qeyd edək ki, etiraz edənlər əsasən tibb bacıları, xəstə baxıcıları, təcili tibbi yardımın mütəxəssis və texniki işçiləridir. Hələ yaydan onlar minimum əməkhaqqının saatda 25 dollar müəyyən edilməsini və hər il artırılma-

sını tələb ediblər. Lakin “Kaiser Permanente” rəhbərliyi həkimlərin tələblərinə məhəl qoymayıb.

Monteneqroda tənbellik çempionatı 50 gündən sonra başa çatıb

Monteneqroda keçirilən tənbellik çempionatının son iki iştirakçısı 50 gün üfüqi vəziyyətdə qalmaqla rekorda imza atıblar. Nəticədə ölkə sakini Lidiya Markoviç qalib elan edilib. O, 23 yaşlı Filip Knezeviçlə yarışın son gününə qədər uzanıb, sonra eyni vaxtda ayağa qalxmağa razılıq edib. Bu yolla onlar sevgi və harmoniyanın hər şey olduğunu nümayiş etdirməyə qərar veriblər. Nəticədə Filip qələbəni xanımına vermək qərarına gəlib. Qeyd edək ki, çempionatın əvvəlində yarışa 21 nəfər qatılıb. Sentyabrın 26-na kimi illik tənbellik çempionatının iştirakçıları beş həftə üfüqi vəziyyətdə qalaraq daha bir rekorda imza atıblar. Xatırladaq ki, ilk çempionat 12 il əvvəl Monteneqroda keçirilib. Qalib “Ən tənbel vətəndaş” titulu və 1000 avro qazanıb.

Fransanı bürüyən taxtabitilər Londonadək yayılıb

Londonada taxtabiti dişləməsi ilə bağlı hallar 70% artıb. Bu barədə yerli dezinfeksiya xidmətinin məlumatlarına istinadən xəbər yayılıb. Təşkilatın məlumatına görə, 2021-23-cü illər arasında taxtabitilərin olduğu təsərrüfatların sayı əhəmiyyətli dərəcədə çoxalıb. Bildirilir ki, taxtabitilərin yayılma sürəti insanların kütləvi şəkildə səyahət etdikləri yay fəslində xüsusilə yüksəlib. Hazırda həşəratlar tez-tez nəqliyyatda və ya xəstəxanalarda görünür.

Mikrobioloq David Keyninin sözlərinə görə, Londondakı problemin miqyasını Parisdəki oxşar problemlərlə müqayisə etmək olar. Ekspertin fikrincə, fərq ondadır ki, Fransa paytaxtının sakinləri problemdən danışır, inqilislər isə bu barədə susmağa çalışırlar.

Bunları bilmək lazımdır:

- * Venerada bir gün dünyada 117 günə bərabərdir.
- * Kəpənəklər ayaqları ilə qoxu alır.
- * Çox məcbur qalmaqda qar yeməyin. Çünki onu əritmək üçün bədəndə olduqca çox enerji sərf edilir.
- * İnsanlar oksigensiz 3 dəqiqə, susuz 3 gün və yemək yemədən 3 həftə yaşaya bilər.
- * 2011-ci ildə Yaponiyada baş verən 8,9 ballıq zəlzələ nəticəsində günün uzunluğu 1,8 mikro saniyə azalıb.
- * Qarışqalar məcbur qaldıqlarında 2 həftə ərzində suyun altında yaşaya bilirlər.
- * Vakuumda (havasız və cazibə qüvvəsinin olmadığı məkanda) ağlamaq mümkün deyil. Çünki göz yaşı aşağı doğru hərəkət edə bilmir və gözədən yaş çıxmır.
- * Vakuumda (havasız və cazibə qüvvəsinin olmadığı məkanda) ağlamaq mümkün deyil. Çünki göz yaşı aşağı doğru hərəkət edə bilmir və gözədən yaş çıxmır.
- * Ağcaqanad əleyhinə spreylər əslində onların insanlara yaxınlaşmasını əngəlləmir. Sadəcə olaraq ağcaqanadların hissiyatını bağlayır və bir növ insanları gizləyir.

ABŞ-də qəhvəsiz qəhvə icad etdilər

Bu həftə ABŞ-də tərkibində qəhvə dənələri olmayan qəhvə satışa çıxarılacaq. “Atomo” startapı bu yeni məhsulla bazara daxil olub. Yeni içki təbiəti xilas etmək və meşələrin qırılma sürətini azaltmaq üçün bazara çıxarılır.

Araşdırmalara görə, 2050-ci ilə qədər qəhvə dənələri bəzəldiyi ərazilərin təxminən yarısı yeni iqlim şəraitinə görə yarasız hala düşəcək. Buna görə qəhvə təsərrüfatları daha da genişlənir, uyğun bir sahə axtarışında meşələr qırılır. Startap iştirakçıları ətraf mühitə daha az zərərli olan qida tullantılarından kofe yaratmağın yolunu tapıblar. Yeni məhsul xurma çəyirdəyindən hazırlanıb. Onun istehsalı atmosfərə 93% daha az karbon buraxır və adi qəhvə istehsalı ilə müqayisədə 94% daha az su istifadə edir.

Şirkət artıq dünyanın ən böyük qəhvə şirkətləri ilə mümkün tədarükləri müzakirə edir.

Alimlərdən həyəcan təbili: Avropanın ən hündür zirvəsi iki metrədən çox kiçilib

Avropanın ən hündür zirvəsi hesab edilən Alp dağ silsiləsindəki Monblan son 10 ildə 2,2 metr kiçilib. Bu barədə Yuxarı Savoyya departamentinin tədqiqatçıları xəbərdarlıq ediblər. Ölçmələr bir qrup topoqraf, alim və idmançılar tərəfindən aparılıb. Onların hesablamalarına görə, dağın hazırkı hündürlüyü 4805,59 metrdir.

Qeyd edək ki, bu prosedur iki ildən bir həyata keçirilir. Tədqiqatçıların sözlərinə görə, dağın hündürlüyü hər il zirvədəki yağıntı və qar eriməsindən asılı olaraq bir qədər dəyişir. Lakin hazırkı nəticə rekordlar üzrə ən aşağı göstəricidir. Belə ki, əgər 2001-ci ildə tədqiqatçılar dağın hündürlüyünü 4810,40 metr olaraq qeyd ediblərse, o vaxtdan 2019-cu ilə qədər 4808 metrədən aşağı düşməyib, ancaq həmin vaxt 4806 metr qeydə alınıb. Bu o qədər aşağı göstərici hesab edilir ki, hətta bir müddət açıqlanmayıb.

“Biz indi Monblanı izləməliyik ki, növbəti bir neçə il ərzində yüksəkliyindəki eniş tendensiyaşının davam edəcəyini, yoxsa zirvənin iki-dörd ildən sonra yenidən qalxacağını bilək. Amma biz buzun qalınlığının azalmağa doğru getdiyini hiss edirik”, - deyərək geomorfoloq Lüdivik Ravanel bildirib. Onun fikrincə, tendensiya təsdiqlənərsə, 2100-cü ilə qədər Alp buzlaqları öz həcmindən 99%-ni itirəcək.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

“Yeni Musavat”ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Əlşad MƏMMƏDLİ
Sifariş: 2600
Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500